

MAGISTERUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
VID INSTITUTIONEN BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP/BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN
2009:64
ISSN 1654-0247

”Världen är ju full av berättelser”
En undersökning av inköp av barn- och ungdomsfilm

EMELIE PLATH
ANNA ÅSTRAND

HÖGSKOLAN I BORÅS
VETENSKAP FÖR PROFESSION

© **Emelie Plath och Anna Åstrand**
Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel: ”Världen är ju full av berättelser” – En undersökning av inköp av barn- och ungdomsfilm.

Engelsk titel: “The world is full of stories” – A study of the acquisition of film for children and young adults.

Författare: Emelie Plath och Anna Åstrand

Kollegium: 3

Färdigställt: 2009

Handledare: Mats Dolatkhah

Abstract: The purpose of this thesis is to examine how acquisition of film for children and young adults in public libraries is carried out. The aim is to investigate why the librarians think a library should have film, if the librarians are bound by acquisition policies and where they retrieve information about films. We also want to know where the films are bought, how the distributors are perceived and how the librarians see their own sphere of competence. The thesis is a qualitative study and is based on interviews with children’s librarians in six public libraries. The interviews were analyzed with the help of three phases established by George Rehrauer and four key words presented by *Svensk Biblioteksförening*. The results show that the librarians considered it a matter of course that their library should have films. It was their obligation to be up to date with new technology. Although most of the libraries had no official acquisition policy they often had an unofficial one that was implemented by staff media meetings. The librarians searched for suitable films by reviews in newspapers, magazines and on the Internet. Suggestions from patrons were also highly regarded. The distributors were seen as having improved, but still had not a satisfactory range of films. Only one of the librarians had had education about film acquisition. The others referred to lack of time. They felt, however, that their own sphere of competence was big enough.

Nyckelord: Folkbibliotek, inköp, urval, film, barn, ungdomar, inköbspolicy

Innehåll

1	INLEDNING	1
1.1	SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	1
1.2	AVGRÄNSNINGAR	2
1.3	DEFINITIONER	2
1.3.1	<i>Barn och ungdomar</i>	2
1.3.2	<i>Barn- och ungdomsfilm</i>	3
1.3.3	<i>Låna eller hyra film på bibliotek</i>	3
1.4	DISPOSITION.....	4
2	BAKGRUND	5
2.1	FILMHISTORIK	5
2.2	REGLER FÖR VISNING AV FILM	7
2.3	PRESENTATION AV FILMDISTRIBUTÖRERNA	9
3	ANALYSRAM	11
3.1	GEORGE REHRAUER.....	11
3.2	SVENSK BIBLIOTEKSFÖRENING	12
4	METOD	14
4.1	VAL AV METOD	14
4.2	URVALSPROCESSEN	15
4.3	GENOMFÖRANDET AV INTERVJUERNA.....	15
4.4	ANALYS AV INTERVJUERNA	16
5	TIDIGARE FORSKNING	18
5.1	FÖRVÄRVSARBETE PÅ BIBLIOTEK.....	18
5.2	FILMENS STÄLLNING PÅ BIBLIOTEKEN	21
5.3	INKÖPSGUIDER	22
6	RESULTATREDOVISNING	24
6.1	ADAM	24
6.2	BEATRICE.....	26
6.3	CECILIA.....	28
6.4	DORIS.....	30
6.5	EVA.....	31
6.6	FRIDA OCH FANNY	33
7	ANALYS	36
7.1	REHRAUERS TRE FASER.....	36
7.1.1	<i>Locating films</i>	36
7.1.2	<i>Obtaining films</i>	37
7.1.3	<i>Selecting and evaluating films</i>	38
7.2	SVENSK BIBLIOTEKSFÖRENINGENS FYRA NYCKELORD.....	39
7.2.1	<i>Tillgänglighet</i>	39
7.2.2	<i>Delaktighet</i>	40
7.2.3	<i>Angelägenhet</i>	41
7.2.4	<i>Personaltutveckling</i>	41
8	SLUTSATSER	43

9	DISKUSSION	46
9.1	KOMMENTARER TILL RESULTAT OCH SLUTSATSER.....	46
9.2	FÖRSLAG TILL FORTSATT FORSKNING	49
10	SAMMANFATTNING	50
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	52
	TRYCKTA OCH ELEKTRONISKA KÄLLOR	52
	MUNTLIGA KÄLLOR.....	55
	BILAGA 1: BREV TILL BIBLIOTEKEN	56
	BILAGA 2: INTERVJUFRÅGOR	57

1 Inledning

Att ett bibliotek ska tillhandahålla böcker ses som självklart och skön- och facklitteratur upptar de största posterna, men i dagens bibliotek finns det nu så mycket mer än litteratur. Där kan låntagaren finna allt från ljudböcker och veckotidningar till CD-skivor och spelfilm. Vissa bibliotek erbjuder till och med utlån av tv-spel. Utvecklingen går hela tiden framåt och bibliotekets roll förändras ständigt.

För tio-femton år sedan var det inte alls självklart att det skulle finnas film på bibliotek. Mediet sågs på med viss skepsis och det fanns en rädsla för att det skulle göra att barn och ungdomar läste mindre böcker. Idag har attityderna ändrats något och fler och fler bibliotek har nu film i sitt utbud. Därför tycker vi att det är viktigt att undersöka bibliotekens och bibliotekariernas förhållande till film.

Under kursen Barn och medier blev vi båda intresserade av den medievärld barn lever i då vi gjorde undersökningar om barns förhållande till Disney-film respektive datorspel på Internet. Vi tyckte att det skulle vara intressant att göra en studie som rörde barn- och ungdomsfilm för att barnen och ungdomarna själva är en grupp vi tror inte har så stort inflytande. Bibliotekslagen § 9:

Folk- och skolbiblioteken skall ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar genom att erbjuda böcker, informationsteknik och andra medier anpassade till deras behov för att främja språkutveckling och stimulera till läsning.¹

Vi är intresserade av att undersöka om denna ”särskilda uppmärksamhet” ägnas barn och ungdomar.

Denna uppsats gjordes från början i samarbete med ett företag som distribuerar film till bibliotek.² Detta samarbete avbröts dock då vi kände att vår inriktning och de frågor företaget var intresserade av inte riktigt stämde överens.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med den här magisteruppsatsen är att undersöka hur bibliotekarier på folkbibliotek går tillväga vid inköp av barn- och ungdomsfilm. Vi vill genom detta få en inblick i hur urvalsprocessen går till och hur de upplever utbudet. De bibliotek vi kommer att undersöka, har ett relativt stort utbud av film, vi hoppas genom detta få många exempel på inköpsställen och på de källor till information som bibliotekarierna väljer att använda sig av.

Vi kommer att undersöka detta syfte genom följande frågeställningar:

- Har biblioteken någon inköspolicy och hur är den i så fall formulerad?

---

¹ Bibliotekslag: SFS 1996:1596.

² Se bilaga 1.

- Vilka informationskällor använder sig bibliotekarierna av vid urvalsarbetet?
- Vilka filmdistributörer väljer bibliotekarierna att vända sig till och hur upplevs dessa?
- Hur ser bibliotekarierna på sin egen kompetens gällande film och inköp?
- Hur motiverar bibliotekarierna att biblioteken tillhandahåller film?

1.2 Avgränsningar

Vi har valt att koncentrera oss på folkbibliotek, eftersom vi där tror oss hitta flest bibliotek med ett lite större utbud av film.

Det har tidigare gjorts undersökningar av det totala inköpet av film på bibliotek. Vi har valt att avgränsa oss till barn- och ungdomsfilm på folkbibliotek. Våra frågeställningar berör all typ av barn- och ungdomsfilm, både fakta- och spelfilm. Vi är medvetna om att barn även lånar film som är placerad på vuxenavdelningen, men vi har valt att endast ta upp film som betraktas som barn- och ungdomsfilm av bibliotekarierna.

Barn är en målgrupp som kanske inte blir hörd i samma utsträckning som vuxna. Yngre barn är ofta inte medvetna om sina rättigheter och möjligheter att påverka, utan är ofta utelämnade till vuxna som fattar beslut åt dem. Vi tror att så även är fallet på folkbiblioteken. Där är det inte föräldrarna som gör valen utan det är istället bibliotekarierna. Vi tyckte det skulle vara intressant att undersöka hur dessa val görs och hur denna process praktiskt går till.

1.3 Definitioner

Vi kommer under denna rubrik att klargöra och definiera vissa begrepp som vi kommer att använda oss av i uppsatsen och redogöra vilka tolkningar vi valt att göra.

1.3.1 Barn och ungdomar

Den juridiska definitionen av barn varierar i olika lagtexter. Från 15 års ålder kan en person godtas som vittne vid avtal och blir själv ansvarig för sina handlingar vid ett brott, även om det upp till 21 år används en annan straffskala. Från 16 års ålder kan personen själv ingå mindre avtal och från 18 år är personen myndig och kan rösta, gifta sig och föräldrarna har inte längre någon vårdnads- och underhållsskyldighet.³

Enligt FN:s Barnkonvention, artikel 1, definieras barn som "...every human being below the age of eighteen years unless under the law applicable to the child, majority is attained earlier".⁴ Det är i huvudsak samma definition som finns i Sverige med undantaget att man valt att lämna utrymme för snävare tolkningar av begreppet barn för

³ Nationalencyklopedin 2009, sökord Barn.

⁴ Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights 1990, article 1.

att även täcka in länder där myndighetsåldern är lägre, eller åtminstone straffmyndighetsåldern är lägre.

Många skulle nog räkna sig själva som ungdomar även ett tag efter 18 års ålder, då man oftast går kvar i gymnasiet ett litet tag till. Vi har i vår undersökning valt att definiera barn och ungdomar som personer upp till 18 år eftersom det är den målgrupp som biblioteken säger att deras barn- och ungdomsavdelningar vänder sig till.

Vi kommer i uppsatsen benämna de bibliotekarier vi intervjuat både som informanter, intervjupersoner och som bibliotekarier, detta för att undvika att texten bli repetitiv och göra den mer lättläst.

1.3.2 Barn- och ungdomsfilm

Det finns ett antal åldersgränser för film i Sverige. Gränserna går vid 7, 11 och 15 år.⁵ Efter 15 års ålder finns inte längre några åldersrestriktioner. Det finns självklart film gjord för vuxna som råkar vara barntillåten, men det vi kommer kalla barn- och ungdomsfilm är filmer där målgruppen i första hand är personer upp till 18 års ålder.

Med barn- och ungdomsfilm avser vi inte endast spelfilm utan även andra filmer. Det gäller då bland annat fackfilm avsedd för barn, i den mån biblioteken har den typen av film.

1.3.3 Låna eller hyra film på bibliotek

Vissa bibliotek tar ut en avgift för utlån av all typ av film. Andra bibliotek tar ut olika avgifter beroende på om det är fackfilm, barnfilm eller spelfilm för vuxna. Det finns även bibliotek där det är helt gratis att låna all typ av film. Vi väljer i vår uppsats att använda oss av begreppet *att låna film på bibliotek* oavsett om en avgift tas ut eller inte. Vi vill på detta sätt jämföra utlån av film med utlån av böcker och annan media samt särskilja den filmverksamhet som biblioteken bedriver från den som kommersiella filmuthyrare har.

Eftersom barn inte har tillåtelse att sluta avtal före 16 års ålder så tillåter biblioteken oftast inte att yngre barn lånar filmer själva, då det i strikt bemärkelse är ett uthyrningsavtal som sluts vid utlåningen av filmen. Därför betyder det att många av de barn- och ungdomsfilmer som finns på biblioteken faktiskt aldrig lånas av några barn utan de lånas av de vuxna för barnen. Barnen är den egentliga målgruppen även om föräldrarna påverkar om filmen i fråga ska eller inte ska lånas.

---

⁵ Lag om granskning och kontroll av filmer: SFS 1990:886.

1.4 Disposition

I det första kapitlet presenteras val av ämne, inköp av barn- och ungdomsfilm på folkbibliotek. Därefter redogörs för syfte och frågeställningar, samt definitioner av de begrepp som används i uppsatsen.

Det andra kapitlet beskriver kortfattat internationell och nationell filmhistoria, svenska regler för filmcensur, åldersgränser och visning av film. Kapitel är till för att ge en bättre bild av vilka förutsättningar som råder för film och inköp av mediet. Vi presenterar även i detta kapitel de filmdistributörer som våra informanter använder sig av för att ge en bild av dem som aktörer på marknaden.

I kapitel tre förs en diskussion om valet av metod och ett resonemang kring lämpligheten av en kvalitativ undersökning. Där redogörs även för hur urvalsprocessen av informanter gick till samt de omständigheter som rådde vid intervjuernas genomförande. Kapitlet avslutas med en presentation av hur det insamlade materialet analyserades och bearbetades inför slutsatserna.

Kapitel fyra är en presentation av den analysram som används, George Rehrauers teorier om inköp och urval, samt en rapport från *Svensk Biblioteksförening* om bibliotekens framtida utveckling.

Kapitel fem tar upp tidigare forskning inom områdena film, urvalsarbete, inköp, filmens vara eller icke vara på de svenska folkbiblioteken, filmens framtid och bibliotekariers kompetensutbildning. Ett par magisteruppsatser publicerade inom bibliotek och informationsvetenskap presenteras samt några exempel på inköpsguider.

I kapitel sex presenteras informanterna, deras respektive bibliotek och hemkommuner. Detta görs för att få en inblick i vilken kontext informanterna verkar i. Resultatet av undersökningen presenteras som sammanfattningar av respektive intervjuer.

I det sjunde kapitlet analyseras den insamlade informationen utifrån den litteratur som använts som analysram och i avsnittet för tidigare forskning.

I det åttonde kapitlet presenteras de slutsatser som framkommit genom undersökningen. Frågeställningarna går igenom och de slutsatser som dragits av analysen summeras.

I kapitel nio förs en diskussion om tankar och reflektioner som uppstått under arbetets gång och förslag ges på fortsatt forskning inom ämnesområdet.

Det tionde och sista kapitlet är en avslutande sammanfattning av uppsatsen i sin helhet.

2 Bakgrund

Att visa och köpa in film kan tänkas vara en rätt enkel historia, men det finns flertalet regler rörande detta som alla kanske inte är medvetna om. Fokus inom biblioteksvärlden ligger till största delen på litteratur. I detta kapitel kommer vi därför att ge lite bakgrundshistorik till mediet film. Därefter kommer vi att gå igenom de regelverk som finns runt visning och inköp av film. Vi avslutar kapitlet med en kort presentation av de filmdistributörer som biblioteken använder sig av.

2.1 Filmhistorik

Medieformen film har en lång historik bakom sig. Inte bara en utan flera personer har varit med och påverkat och utvecklat det vi idag kallar film. Tomas Alva Edison uppfann 1892 kinematografen, som gjorde det möjligt för en person åt gången att se en film. Bröderna Skladanowsky uppfann ett bioskop som kunde visa film med rörliga bilder. Detta visade de prov på i Berlin 1 november, 1895.⁶

Den händelse som fått störst uppmärksamhet och som haft oerhört stor betydelse för dagens filmteknik är bröderna Lumières cinémathographe. Apparaten presenterades i Paris några veckor efter bröderna Skladanowskys bioskop, men har trots detta kommit att betyda mer för historien. Även denna apparat gjorde det möjligt att visa rörliga bilder, men trots att den då ansågs vara mer avancerad, ses den idag mer som en prototyp för filmteknik.⁷

Första svenska filmvisningen gjordes på industri- och hantverksmässan i Malmö 1896. Efter denna visning blev film snabbt ett populärt och omtyckte nöje för det svenska folket. Största orsaken kan ha varit att införandet gjordes under en tid då städerna ständigt ökade befolkningsmässigt och många industrier växte fram. Fabriksarbetarna hade långa arbetsdagar och behövde någonting att sysselsätta sig med på fritiden.⁸ Frikyrkor, skolor, godtemplarsalar och arbetsföreningar fick ofta agera lokal. Filmerna var till en början stumfilmer vilka var osammanhängande filmsnuttar, scener och farsor.⁹

Sven Nilsson beskriver målande i sin bok *Kulturens nya vägar: kultur, kulturpolitik och kulturutveckling i Sverige* hur det var att gå på bio i filmens barndom:

Att gå på biografteater under stumfilmstiden var ofta en festlig och högtidlig händelse... Man trädde in i en vackert utsmyckad foajé, möttes av stiliga biografvaktmästare och slog sig ner i den sorlande salongen och lyssnade med spänd förväntan till hur orkestern stämde sina instrument.¹⁰

---

⁶ Gronemeyer 1999, s. 8f.

⁷ Ibid. s. 8f.

⁸ Nilsson 2003, s. 122f.

⁹ Ibid., s. 123.

¹⁰ Ibid., s. 125.

VHS- spelaren lanserades i mitten av 70-talet. På 1980-talet började hyrfilm bli mer frekvent förekommande, men det var inte speciellt många som hade en VHS-spelare hemma.¹¹ När efterfrågan växte valde fler och fler bibliotek att köpa in film. Från början bestod bibliotekens bestånd i huvudsak av faktafilmer, men i takt med att människors filmvanor ändrades började de även köpa in spelfilmer.¹² James C. Scholtz menar i sin bok *Video acquisitions and cataloging: a handbook* att:

Regardless of the manner of change, video is here to stay, and technology is on the verge of changing video and television into true, large-group viewing mediums.¹³

1998 lanserades DVD-filmen i Europa¹⁴ och med tiden har det blivit allt vanligare med DVD-spelare i hemmet.¹⁵ DVD kan likställas med CD, men med en funktionalitet som gör det möjligt att lagra mer information. Huvudsyftet med DVD är att ersätta medier som CD, CD-ROM och VHS-kassetter. Storleken på en DVD beror på antalet lager på den specifika skivan. Generellt kan en DVD som är anpassad till film innehålla 2 h film/lager, 32 olika textremsor och åtta ljudspår som kan användas för kommentarer från filmens regissör eller för dubbning. DVD:er gör det även möjligt att visa en scen från olika vinklar. Genom att dela upp världsmarknaden och tillverka DVD:er och DVD-spelare som är kodade för en viss region, vill man försöka hindra olaglig spridning av film.¹⁶

Det senaste inom media och datavärlden är så kallad streaming. Streaming innebär att användaren ser ett videoklipp direkt på datorn. En film som är streamad spelas upp automatiskt så fort informationen har skickats till datorn, vilket innebär att användaren inte behöver klicka på start. Andra fördelar med streamad film är att risken för virus minskar då informationen inte sparas på användarens dator. Detta gör även att filmen inte kan kopieras och spridas vidare. Kvaliten på filmen beror mycket på användarens uppkoppling. Raderas en streamad film från en website är den inte längre tillgänglig för användaren. Flera företag väljer att pulicera streamad film i reklam- och undervisningssyfte.¹⁷

Idag använder sig många av Internet för att få tillgång till film och då inte bara genom streaming utan genom fildelning. För detta behövs ett så kallat torrentprogram till exempel BitTorrent eller µTorrent. Dessa program gör det möjligt att ladda ner data i små fragment och att dela med sig till andra. Ofta gäller det film, musik och annat upphovsrättsskyddat material som sprids utan tillåtelse från upphovsrättsinnehavarna.¹⁸

En nyhet inom biblioteksvärlden är Mediejukeboxarna. De är utplacerade på 25 bibliotek i landet och där kan bibliotekets besökare ladda ner film och annan media direkt till ett usb-minne eller annan bärbar enhet. Det nedladdade materialet är tidsbegränsat och försvinner efter en bestämd tid. På så sätt kan materialet likställas

---

¹¹ Nationalencyklopedin 2009, sökord Video.

¹² Scholtz 1995, s. 2.

¹³ Ibid., s. 2.

¹⁴ Nationalencyklopedin 2009, sökord DVD

¹⁵ Nationalencyklopedin 2009, sökord DVD-spelare

¹⁶ Nationalencyklopedin 2009, sökord DVD

¹⁷ Wisegeek 2009, What is Streaming Video?

¹⁸ Nationalencyklopedin 2009, sökord Fildelning

med utlåning av fysisk media på biblioteken.¹⁹ Detta ökar tillgängligheten av media för låntagarna på ett helt nytt sätt.

2.2 Regler för visning av film

Ämnet film och filmcensur började diskuteras väldigt tidigt. I tidningen *Bok og Bibliotek* från 1935 går det att läsa följande:

Skolens representat, fru Pedersen, anket over at alt for mange filmer var forbudt for barn og mente bl.a. at <Den røde pimpernel> kan barna få låne på bibliotekene, med de får ikke se stykket på kino. Og taleren uttalte i tilslutning hertil: <<Det er visst overhode på høi tid at filmcensuren blir lagt inn under Undervisningsministeriet. Nu finner man den under Justisministeriet mellem anklagevesen og fengselsvesen i stedet for der hvor den hører hjemme, mellem kunst, opdragelse og kultur!>>²⁰

Till en början var det den lokala polisen som hade till uppgift att granska, censurera och att bestämma om en film fick visas. För att alla skulle få samma möjlighet att se en och samma film instiftade Statens Biografbyrå 1911²¹ en biografafförordning:

Granskningsman må ej godkänna biografbilder, vilkas förevisande skulle strida mot allmän lag eller goda seder eller eljest kunna verka förråande, upphetsande eller till förvillande av rättsbegreppen. Bilder som framställa skräckscener, självmord eller grova förbrytelser på sådant sätt eller i sådant sammanhang att dylik verkan kan åstadkommas, må sålunda icke godkännas.²²

Många var tveksamma till om det var rätt att censurera och att granska en film, andra såg på mediet film med viss skepsis och som en fara för samhället.²³

I Sverige har vi idag tre åldersgränser för film som ska visas offentligt. Det är 7, 11 och 15 år. Vilken åldersgräns en specifik film ska ha bestäms av Statens Biografbyrå.²⁴ Att Sverige skulle ha en 15-års gräns för film bestämdes i samband med instiftandet av den svenska biografafförordningen.²⁵ Övriga åldersgränser, 11 år och 7 år, infördes 1960 respektive 1978.²⁶

Åldersgränserna syftar till att förhindra att barn utsätts för psykisk skada. Tillåter man ett barn som inte har rätt ålder inne att se en film, som hon eller han egentligen är för ung för, finns det en risk att barnet skadas psykiskt. Anser man att ett barn kan klara av att se en film, med 7 eller 11-årsgräns, trots att de är för unga tillåts de göra det tillsammans med någon som är äldre än 18 år.²⁷ För att en film ska få ses från 15 år gäller även att de inte får innehålla, ”närgångna eller utdragna skildringar av grovt våld

¹⁹ Mediejukeboxen 2007, Om Mediejukeboxen: världens första nedladdningsstation.

²⁰ Bok og Bibliotek, 2006-10-08 Bind II -1935.

²¹ Nilsson 2003, s. 124.

²² Statens Biografbyrå 1999, Statens Biografbyrå: Filmcensuren föds 1911.

²³ Nilsson 2003, s. 130.

²⁴ Statens Biografbyrå 1999, Statens Biografbyrå: Några viktiga förändringar under åren.

²⁵ Statens Biografbyrå 1999, Statens Biografbyrå: Filmcensuren föds 1911.

²⁶ Statens Biografbyrå 1999, Statens Biografbyrå: Några viktiga förändringar under åren.

²⁷ Statens Biografbyrå 2008-01-24, Granskningslagen Lag (1996:853).

mot människor eller djur, skildrar sexuellt våld eller tvång eller skildrar barn i pornografiska sammanhang”.²⁸

Skulle en filmdistributör vara missnöjd med en åldersgräns har de rätt att klaga till Kammarrätten. Kammarrätten gör i sin tur en egen bedömning. Anser de att en film ska ha högre eller lägre åldersgräns, är det i sista änden deras beslut som gäller.²⁹ Videofilmer som är till för försäljning eller uthyrning innefattas inte av dessa regler. Statens Biografbyrå ser det ändå som positivt om videodistributörerna visar ett exemplar för dem. Detta kan ses som en säkerhet, då de senare slipper riskera åtal för distribution av film med otillåtna våldsscener.³⁰

Film får inte visas offentligt eller hyras ut hur som helst utan tillstånd från upphovsrättsinnehavaren, detta för att han eller hon ska kunna få ersättning för sitt verk. Offentlig visning innebär att man ser en film på bio eller att man lånar en film från bibliotek eller någon annan filmuthyrare och sedan ser den i hemmet. För att ett bibliotek ska få lov att låna ut en film måste de ha köpt en licens för uthyrningsrättigheter för den specifika filmen.³¹ Det är även dessa licenser som gör att en privatperson inte behöver betala mer än 200-300 kr för en nysläppt film, medan biblioteken får betala 600-700 kr. Filmer med uthyrningsrättigheter kan biblioteken bland annat köpa från Bibliotekstjänst (BTJ). Biblioteken är begränsade till att köpa filmer som innehar licens och har därför små möjligheter att köpa filmer utomlands och att ta emot donationer i form av filmer. Detta är de rådande förhållandena i Sverige, men i till exempel USA är det annorlunda. Där kan biblioteken ta emot donerade filmer och köpa vanliga VHS-kassetter och DVD:er för hemmabruk och låna ut till biblioteksbesökarna mot en mindre avgift om de så vill. Detta gäller för privat visning, om filmen ska visas i biblioteket eller om låntagaren ska visa filmen offentligt på något sätt så krävs upphovsrättsinnehavarens tillstånd, det vill säga en licens.³²

Om ett bibliotek eller en skola vill visa en film offentligt måste de först köpa rättigheter till den. Är det dessutom en gratis filmvisning, en så kallad visning i slutet sällskap, måste filmen även ha institutionella rättigheter. Skolor kan låna film med institutionella rättigheter från AV-/Mediacentralen.³³ Ett annat alternativ är att köpa en tillfällig licens från Swedish Film eller FilmCentrum som båda är anslutna till Sveriges Distributörer av institutionell film (SDF). Swedish Film har avtal med de flesta större filmbolag och de förmedlar även engångslicenser till bland annat skolor, bibliotek och bussbolag som visar film på sina långfärdsbussar.³⁴ Swedish Film har även film för uthyrning och kan erbjuda försäljning av visningsrättigheter för film som köpts in privat.³⁵ Rättigheterna gäller för ett visningstillfälle. Skolor betalar för antal inskrivna elever och bussbolag för antal platser i en buss.³⁶ FilmCentrum kan, utöver de tjänster Swedish Films tillhandahåller, även erbjuda film med institutions- och biblioteks rättigheter. De

---

²⁸ Statens Biografbyrå 2008-01-24, Granskningslagen Lag (1996:853).

²⁹ Statens Biografbyrå 1999, Statens Biografbyrå: Lag för film som visas offentligt.

³⁰ Statens Biografbyrå 1999, Statens Biografbyrå: Lagstiftning för hemvideo .

³¹ Lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk: SFS 1960:729, 3 a kap 42 d §.

³² American Library Association, 2009.

³³ Swedish Film AB 2009, Rättigheter.

³⁴ Swedish Film AB 2009, Rättigheter.

³⁵ Swedish Film AB 2009, Swedish Film licens.

³⁶ Swedish Film AB 2009, En licens med obegränsade rättigheter.

tillhandahåller även temapaketer, med böcker, film och diskussionsmaterial som kan användas av skolor.³⁷

2.3 Presentation av filmdistributörerna

De filmdistributörer biblioteken valt att använda sig av presenteras här kortfattat för att ge en liten inblick i vilka de är och inom vilken marknad de rör sig.

En av aktörerna på marknaden och den stora leverantören av litteratur till biblioteken är Bibliotekstjänst (BTJ). Grunden till BTJ lades 1936 i samband med grundandet av Bibliotekens Försäljningscentral som i sin tur bildades av Sveriges Allmänna Biblioteksförening (SAB). Bibliotekens Försäljningscentral har sedan genomgått ett antal sammanslagningar, uppdelningar och omstruktureringar för att till slut bli det BTJ vi har idag.³⁸ Dagens BTJ ägs av Ratos och Litorina Kapital och är med sina 300 medarbetare den största distributören av informationstjänster och produkter inom media. Företagets huvudsakliga målgrupp är organisationer, universitet och bibliotek.³⁹

FilmCentrum består av sex mindre regionala föreningar, som tillsammans täcker hela landet.⁴⁰ Föreningarna kan erbjuda dokumentär-, kort- och spelfilm från hela världen, för både barn och vuxna. Utöver distribuerande verksamhet arrangerar FilmCentrum även olika typer av kurser, seminarier och föreläsningar inom ämnet film⁴¹, samt ger ut tidningen *Film och TV*.⁴²

En aktör på marknaden som stadigt tagit en allt större del av den är FörlagEtt. FörlagEtt har samarbetat med svenska bibliotek i över 25 år⁴³ och de samarbetar med Svenska Filminstitutet, Folkets Bio/Cinemagi, samt alla svenska bokförlag (gällande ljudböcker) och filmbolag. FörlagEtt kan erbjuda svenska bibliotek fakta- och spelfilm, film på andra språk än svenska, ljudböcker, litteratur, datorspel samt musik.⁴⁴ Företagets senaste satsning är, Mediejukeboxen, som innehåller film, musik, faktaprogram, ljudböcker och språkkurser för nedladdning till usb-minne eller iPod. Första versionen av Mediejukeboxen lanserades 2007 och nyligen lanserades en ny och uppdaterad version.⁴⁵ FörlagEtt erbjuder även bibliotek att bli så kallade Premiärbibliotek, vilket innebär att de regelbundet får information om aktuella ljudböcker, filmer, och faktaprogram. Utöver detta får de även ett par gånger om året tidningen *Premiär*.⁴⁶

Vid tillfället för intervjuerna fanns Specialpedagogiska Institutet fortfarande. Under 2008 övergick det istället till Specialpedagogiska skolmyndigheten som även inkluderar Specialskolemyndighetens (SPM) och Socialstyrelsens institut för särskilt

---

³⁷ Filmcentrum 2008, Om Filmcentrum.

³⁸ BTJ 2008, Historik.

³⁹ BTJ 2008, Om BTJ.

⁴⁰ Nationalencyklopedin 2009, sökord FilmCentrum.

⁴¹ FilmCentrum 2008, Om FilmCentrum.

⁴² Nationalencyklopedin 2009, sökord FilmCentrum.

⁴³ Mediejukeboxen 2007, Om Mediejukeboxen: världens första nedladdningsstation.

⁴⁴ FörlagEtt u.å., Om FörlagEtt.

⁴⁵ Mediejukeboxen 2007, Om Mediejukeboxen: världens första nedladdningsstation.

⁴⁶ FörlagEtt 2009. Välkommen som Premiärbibliotek.

utvecklingsstöds (SISUS) verksamheter. Specialpedagogiska Skolmyndigheten levererar bland annat olika typer av läromedel för personer med någon form av funktionsnedsättning. Det kan gälla teckenspråksfilm för hörselskadade, DAISY-böcker och punktskriftsböcker för synskadade och lättläst material för personer med till exempel dyslexi.⁴⁷

---

⁴⁷ Specialpedagogiska skolmyndigheten 2009, Läromedel.

3 Analysram

I detta kapitel kommer vi att presentera George Rehrauers *The film user's handbook: a basic manual for managing library film services*⁴⁸ och Svensk Biblioteksförerings rapport *Reflektioner kring bibliotekens utveckling: slutrapport från Svensk Biblioteksförerings utvecklingsråd för verksamhet och användarkrav*.⁴⁹ Vi är medvetna om att Rehrauers verk i strikt mening inte är ett teoretiserande verk utan är mer utformat som en guide och ett hjälpmedel för bibliotekarierna vid inköp. Vi kände ändå att denna text var relevant som utgångspunkt för vår undersökning i och med att den beskriver en process och det är själva processen vi varit intresserade av att undersöka.

3.1 George Rehrauer

George Rehrauer är mest känd för *The Macmillan film bibliography: A critical guide to the literature of the motion picture* som publicerades 1982 och är ett mycket omfattande referensverk med en sammanställning av mer än 6500 publikationer om film.

Rehrauer vill med sin bok *The film user's handbook*: ge en överblick av den filmservice som finns, ge information och rekommendationer om och för filmanvändande, samt försöka förutse framtida mönster och användningsområden. Han menar att införskaffandet av film till en samling sker genom tre steg, *locating films*, *obtaining films* och *selecting and evaluating films*.

Steg ett, *locating films*, innebär att man försöker få uppslag till potentiella inköp genom att söka information i olika medier som böcker, index, guider, periodika. Rehrauer ger flera förslag på periodika, som han delar upp i kategorierna film, utbildning-professionella, detaljhandel och allmänna. Förutom dessa sätt att finna information så kan man hitta film genom kataloger från distributörer, statliga kataloger, utvärderingsguider och -tjänster samt genom olika filmorganisationer.⁵⁰

Nästa steg blir att införskaffa filmerna man är intresserad av, *obtaining films*. Vanligast är att köpa film vilket är ganska kostsamt, men det finns även andra sätt. Ibland finns det möjlighet att leasa film över en längre period eller att hyra in över en kortare period. På en del ställen kan det även finnas möjlighet att delta i en filmpool där man mot en årlig avgift kan låna de filmer som finns, detta är ett sätt att hålla nere kostnaderna lite.⁵¹ I Sverige finns det inte direkt några filmpooler av den här typen, närmast jämförbara verksamhet skulle möjligen vara AV-centralerna, som skolorna kan låna media från.⁵² Förutom ovan nämnda metoder att få tag på film så kan ibland filmproducenterna tillhandahålla visningsexemplar.⁵³

---

⁴⁸ Rehrauer 1975.

⁴⁹ Svensk Biblioteksförening 2008a.

⁵⁰ Rehrauer 1975, s. 70-75.

⁵¹ Ibid., s. 75-79.

⁵² Förf. anm.

⁵³ Rehrauer 1975, s 75-79.

När stegen att hitta potentiella filmer och att införskaffa dem är avklarade är det dags för urval och värdering, *selecting and evaluating films*. Eftersom det är omöjligt att hinna se alla filmer som potentiellt är värda att köpas in, så anser Rehrauer att kommentarer och förslag från omgivningen är mycket viktiga vid urvalsprocessen. Trots det menar han att visning av film för ett potentiellt inköp är viktigt.⁵⁴

Rehrauer listar en rad frågor att överväga vid val av film. Hur väl passar filmens syfte in med de målsättningar som biblioteket har? Är filmen lämpad för bibliotekets användare? På vilket sätt framställs filmens budskap, till exempel är det kanske vinklat på något särskilt sätt? Fullföljer filmen kraven för en bra film? Vad de kraven specifikt innebär, är inte så lätt att svara på eftersom smak till naturen är subjektiva åsikter.⁵⁵

En nackdel som *The film user's handbook* har är att den är något föråldrad. Boken är publicerad 1975 och behandlar därför inte film på VHS eller DVD som kommersiellt kom senare. Alla exempel när det gäller film är därför baserade på att man försöker köpa in stora dyra filmrullar till sin kollektion, inte på att man kan låna med sig små behändiga exemplar hem. Dessutom är alla exempel baserade på amerikanska förhållanden som dessutom inte längre gäller. Det är allt från filmtidningar som inte existerar längre till olika filmprojekt som sedan länge är avslutade. Vi anser ändå att Rehrauers handbok passar för vår uppsats, då han beskriver inköpsprocessen på ett så generellt sätt att det även är applicerbart på dagens förhållanden. Då liksom nu hinner inte bibliotekarierna se all film de är intresserade av att införskaffa, utan får förlita sig till recensioner och på biblioteksbesökarnas omdömen. Vilka typer av medier de använder sig av för att hitta information bör också vara likartade, med undantaget av att Internet dykt upp som en stor källa till information.

3.2 Svensk Biblioteksörening

Svensk Biblioteksörening beslutade 2007 att upprätta ett utvecklingsråd som skulle ha till uppgift att undersöka verksamhets- och användarkrav på bibliotek, samt att ge förslag på hur biblioteken kan se ut i framtiden, verksamhetsmässigt och utbudsmässigt. Rådets arbete har resulterat i rapporten, *Reflektioner kring bibliotekens utveckling*⁵⁶. I rapporten beskrivs bibliotekens framtid utifrån nyckelorden *tillgänglighet, delaktighet, angelägenhet* och *personalutveckling*.⁵⁷

Med *tillgänglighet* menar de att ett bibliotek ska arbeta för att vara flexibelt och användarvänligt för alla oberoende av eventuella funktionshinder, levnadsomständigheter, ålder och genus. Låntagarna ska även känna att de får ett bra bemötande och att de kan få handledning både enskilt och i grupp. Bibliotekstjänster ska även kännetecknas av snabbhet och avgiftsfrihet vid beställning av litteratur och medier. De ska även ha generösa öppettider och vara aktuella gällande omvärldsbevakning.⁵⁸

---

⁵⁴ Rehrauer 1975, s. 80.

⁵⁵ Ibid., s. 81f.

⁵⁶ Svensk Biblioteksörening 2008a, s 12.

⁵⁷ Ibid., s. 8.

⁵⁸ Ibid., s. 8f.

Nästa nyckelord är *delaktighet*, vilket innebär att låntagarna ska ses som medskapare av biblioteken. Bibliotekarierna ska uppmana, tillvarata och värdesätta låntagarnas åsikter genom enkätundersökningar, klotterplank, förslagslådor och samtalsgrupper. Samtalet mellan bibliotekarierna och biblioteksanvändarna ska ses som ett möte experter emellan, det vill säga ”en expert möter en expert”.⁵⁹

Tredje nyckelordet är *angelägenhet*. Biblioteken ska inte bara tillhandhålla litteratur och medier utan också informationscenter med lärcentra, café, medborgarkontor och möteslokaler. Biblioteket ska tillhandahålla och erbjuda litteratur, medier, författarkvällar och andra evenemang som kan vara av intresse för dess användare. Helt enkelt ska biblioteket ha en central roll.⁶⁰

Det sista nyckelord som Svensk Biblioteksförning tagit fasta på är *personalutveckling*. Biblioteken ska erbjuda bibliotekarierna kompetensutveckling inom aktuella områden. Organisationen ska präglas av ett tydligt ledarskap och interaktion mellan yrkesverksamma och forskare samt verksamma inom utbildningsområdet.⁶¹

---

⁵⁹ Svensk Biblioteksförning 2008a, s. 9.

⁶⁰ Ibid., s. 10.

⁶¹ Ibid., s. 11.

4 Metod

I detta kapitel kommer vi att presentera den valda metoden, redovisa hur urvalet gjordes samt göra en kort beskrivning av hur intervjuerna gick till, sammanställdes och analyserades.

4.1 Val av metod

Vi har valt att göra en kvalitativ studie för att undersöka hur bibliotekarierna arbetar då de köper in barn- och ungdomsfilm. I början fanns tankar på att göra en enkätundersökning, men efter att ha förtydligat frågeställningarna fann vi att en kvalitativ metod passade bättre med tanke på att det som efterfrågades var personliga åsikter och handlanden. Pål Repstad menar att ”En kvantitativ intervju är ofta för snäv och för inrutad för att kunna suga upp en levande människas nyanserade erfarenheter och förhållningssätt”.⁶²

Vi valde därför att göra ett antal intervjuer och en intervjumall konstruerades.⁶³ Frågorna delades upp i elva mindre kategorier, där närbesläktade frågor samlades under respektive kategori. För att intervjuerna skulle flyta på så bra som möjligt, tilläts frågorna att vara väldigt flexibla och frågor tillkom och försvann under intervjuernas lopp. Flexibiliteten gjorde att vi kunde följa intressanta spår som kom upp under intervjuerna. Detta var ännu en av anledningarna till att vi valde intervju som metod för vår undersökning, eftersom det går att få ut mer och i vårt tycke intressantare infallsvinklar, än vid en enkätundersökning. I en kvantitativ undersökning skulle frågeställaren inte kunna ändra en fråga eftersom de olika intervjuerna då förlorar sin förmåga att jämföras.⁶⁴ Intervjumallen gjorde att vi inte förirrade oss för långt bort från ämnet utan höll oss inom de bestämda ramarna.

Nackdelen med kvalitativa intervjuer är att antalet informanter oftast inte är så stort att det går att ge några generella svar på de frågeställningar som ställts upp, vilket istället är fördelen med en kvantitativ undersökning. En kvantitativ undersökning av vårt ämnesområde hade kunnat generera statistik och möjligen underlag för vidare forskning inom området bibliotek och film. Vi anser dock att de intressanta inblickarna i hur människor tänker, som en intervjuundersökning ger, överväger nackdelen med att inte kunna ge ett statistiskt representativt svar.

Vid alla typer av frågor finns det en risk att frågan tolkas på ett helt annat sätt än vad personen som skrev frågan avsett. Vid intervjuer elimineras den risken till viss del och man får oftast svar på de frågor man ställt eftersom eventuella oklarheter i frågorna kan klaras ut på en gång. Det personliga mötet som uppstår mellan människor vid genomförandet av en intervju är också en fördel. Det är lätt att i en enkät snabbt svara ”det populära svaret”, det förväntade svaret. Sitter informanten däremot tillsammans

---

⁶² Repstad 1999, s. 64.

⁶³ Se bilaga 2.

⁶⁴ Repstad 1999, s. 11.

med intervjuaren kanske han eller hon tänker efter lite extra. Det är även intervjuarens uppgift att genom följdfrågor locka fram mer komplexa svar.⁶⁵

4.2 Urvalsprocessen

Urvalet baserades på en lista som Kulturnät Sverige sammanställt med länkar till alla folkbibliotek i Sverige.⁶⁶ Med utgångspunkt i denna lista valdes bibliotek ut som låg inom ett rimligt nära avstånd från Borås och Göteborg, detta på grund av begränsade resmöjligheter från vår sida. Efter att ha listat dessa bibliotek, besöktes deras webbplatser och det undersöktes om det var möjligt att låna film hos dem. I de flesta fall var det lätt att hitta denna information redan på startsidan, men vid några tillfällen blev vi tvungna att söka i bibliotekskatalogen. Då det var möjligt att låna film på alla utom ett av de undersökta biblioteken, var behövdes ytterligare avgränsningar. Ett beslut togs att endast undersöka bibliotek som tillhandahöll ett större utbud av film. Gränsen för detta sattes till ca 300 titlar. Vi valde även att endast vända oss till inköpsansvariga för film på huvudbibliotek och inte på filialer. Skälet till detta var att vi trodde oss veta att huvudbiblioteken med sannolikhet tillhandahöll fler filmer än filialerna. Vi är dock medvetna om att det på en del av biblioteken förekommer att filmer cirkulerar runt mellan huvudbiblioteket och filialerna.

Därefter skickades en förfrågan via e-post till bibliotekscheferna vid de bibliotek som bedömdes vara mest relevanta att besöka.⁶⁷ Där bad vi om att få komma i kontakt med den eller de personer som var ansvariga för inköp av barn- och ungdomsfilm. Då få hörde av sig togs även kontakt via telefon. Det var många som tackade nej vid förfrågan om att medverka vid en intervju då de fick klart för sig att det handlade om film. En vanlig reaktion var, ”Åh nej, jag kan inte så mycket om film, mig är det ingen idé att fråga”. Detta resulterade i att vi kom att besöka bibliotek med något mindre utbud än vad som var tänkt från början, men detta gav oss bara en bättre spridning.

4.3 Genomförandet av intervjuerna

Totalt sju intervjuer gjordes, varav en genomfördes med två informanter. De ansåg att de var ansvariga för samma område och hade båda intresse av att medverka. Vi såg inga hinder för detta utan genomförde intervjun med båda närvarande.

Alla de intervjuade bibliotekarierna ansvarade för inköp av barn- och ungdomsfilm på respektive bibliotek. Två av informanterna hade inte som huvuduppgift att köpa in film till de minsta barnen utan köpte in film för de lite äldre.

Vid intervjutillfällena ställde en av oss frågorna och den andra förde anteckningar. Intervjuerna spelades även in på kassetband för att senare kunna transkribera dem. Vid transkriberingen av intervjuerna fick personen som agerat intervjuare skriva ut den

---

⁶⁵ Repstad 1999, s. 17ff.

⁶⁶ Kulturnät Sverige 2009, Bibliotek/Folkbibliotek

⁶⁷ Se bilaga 1.

specifika intervjun, detta då hon hade lyssnat mest uppmärksamt och den som antecknat fick komplettera vid eventuella oklarheter.

Under intervjuerna kunde den som antecknade sticka in frågor vid otydligheter. Detta är en av fördelarna med att vara två intervjuare enligt Repstad. Han tycker att den ena kan se till att frågemallen följs och den andra kan studera den icke-verbala kommunikationen och komma med spontana följdfrågor. Nackdelen är att den intervjuade kan känna obehag av att vara i minoritet.⁶⁸ Alla intervjuer avslutades med att den som antecknat tillfrågades om det var något som missats och informanten tillfrågades samma sak och om det fanns något att tillägga.

Vissa av informanterna verkade först tycka att det var lite otäckt med en bandspelare framför sig, men de som först tvekade verkade vänja sig efter en kort stund. På grund av den dåliga kvaliteten på bandspelaren var det ibland svårt att höra vad informanterna sagt och detta markerades i utskriften med ”ohörbart”. En intervju blev av så dålig kvalitet att den fick kasseras helt, vilket resulterade i att endast sex intervjuer användes.

Allt material behandlades konfidentiellt och alla bibliotekarierna har fått en pseudonym. Bibliotekarien på Bibliotek A har fått ett alias på bokstaven A, bibliotekarien på Bibliotek B har getts ett namn på bokstaven B osv. För att det skulle ha varit helt konfidentiellt, så borde ingen ha vetat om att intervjuerna skulle genomföras. Alla intervjuerna skedde 5-28 april 2005.

Bibliotekarierna tillfrågades efter intervjun om de ville läsa en utskrift av intervjumaterialet, men endast vid två tillfällen efterfrågades detta. En utskrift av intervjun skickades ut och informanten ombads göra kommentarer i denna. De synpunkter som sedan inkom rörde mest hur de lät på inspelningarna, till exempel att de stakat sig eller upprepat sig. Endast några enstaka förtydliganden rörande intervjusvaren framkom, men inga av dessa kommentarer hade någon större inverkan på intervjumaterialet.

4.4 Analys av intervjuerna

När intervjuerna transkriberats och de utskickade intervjuerna returnerats, sammanställdes den insamlade datan om respektive bibliotek. På grund av att de relativt öppna frågor och att intervjuerna genomförts som ett samtal var informationen ofta spridd över hela den transkriberade texten. För att lättare få en överblick över texten och för att kunna se eventuella mönster kodades den. Dessa koder var mallade efter de frågor vi formulerat i intervjumallen. Det gjorde att information om ämnesområde samlades ihop under olika teman. Ibland hade den intervjuade bibliotekarien självmant svarat på en fråga vi tänkt ställa senare. Vi kände därför att tillvägagångssättet med kodning av dokumenten var den mest tydliga för oss. Ibland fick vi till och med dubbelkoda vissa svar då de svarade på flera saker samtidigt.

Därefter analyserades informationen med utgångspunkt i uppsatsens frågeställningar och den valda analysramen. Några intervjuer var aningen längre än andra och innehöll

---

⁶⁸ Repstad 1999, s. 44-45.

mycket information men med varierande grad av relevans för studien. Genom kodningen kunde vi sälla bort sådant som inte rörde de ämnesområden vi var intresserade av. De fullständiga transkriptioner, V samt originalinspelningarna finns i författarnas ägo.

Den sammanställda informationen jämfördes sedan och analyserades utefter de analysramar vi valt att använda oss av, det vill säga George Rehrauers *The film user's handbook*: och Svensk Biblioteksförerings rapport *Reflektioner kring bibliotekens utveckling*.

5 Tidigare forskning

I det här avsnittet kommer vi att ta upp några exempel på vad som tidigare skrivits inom området för vår undersökning. Det har gjorts ett flertal undersökningar om inköp och urval på bibliotek. Majoriteten av dem har rört skönlitteratur och ofta med inriktning på barn- och ungdomslitteratur. Vi tar nedan med ett par exempel som vi anser har relevans för vår uppsats.

För att få information om vilken forskning som gjorts inom ämnet film på biblioteket har vi använt oss av flera verktyg. Vi har sökt information i databaserna LISA, Nordiskt BDI-Index, Academic Search Elite (ASE) och Samsök. Vi har även använt oss av Google, webbplatsen uppsatser.se, högskolebibliotekets bibliotekskatalog Voyager, uppsatsdatabasen BADA. En del litteraturtips har också kommit från personal på Institutionen för Biblioteks- och informationsvetenskap på Högskolan i Borås. Sökord vi valt att använda oss av under hela sökprocessen har varit film, inköp, urval, bibliotek och barn. Dessa ord och deras synonymer har använts i olika kombinationer både på svenska och engelska.

5.1 Förvärvsarbete på bibliotek

Sanna Talja gjorde 2001 en undersökning av utbudet på ett antal musikbibliotek, *Music, culture, and the library: an analysis of discourse*. Talja genomförde intervjuer med användare av musikavdelningar i Finland och med biblioteksarbetare. Genom diskursanalys av materialet försökte hon se mönster som kunde ge svar på varför musikbiblioteken var utformade på ett visst sätt och vilken funktion musikbiblioteket ska ha enligt användarna. Talja menar att hon kunde dela in svaren i intervjuerna i tre större synsätt som hon valt att kalla *The General Education Repertoire*, *The Alternative Repertoire* och *The Demand Repertoire*.

General Education Repertoire utgår från bibliotekets roll inom utbildning och studier. Bibliotekarierna ska utbilda och upplysa användarna från att bara lyssna till att aktivt engagera sig i musiken på ett intellektuellt plan. Biblioteket ska ha en baskollektion och ett basutbud med centrala gestalter inom varje genre och det ska ses som en kulturhistorisk institution vars mål är att upplysa och utbilda sina låntagare, inte bara ge dem vad de säger sig vilja ha. Biblioteket ska ha långsiktiga mål då kortsiktig efterfrågan anses leda till en samling med musik som ingen längre vill lyssna på. Populärmusik är flyktig och det behovet tillgodoses genom andra kanaler, som kommersiell radio och musikaffärer. Klassiska verk har däremot klarat sig genom åren och kommer troligtvis fortsätta hållas lika högt. Tanken på ett basutbud ger ändå utrymme för lite nyare musik, men det ses som väldigt viktigt att noga och att kritiskt granska denna musik innan den accepteras. Bibliotekarierna ses genom sin profession som experter på att välja ut kvalitetsmusik.⁶⁹

I det andra synsättet, *The Alternative Repertoire*, ses biblioteket som ett komplement till kommersiella kanaler som erbjuder musik. Biblioteket ska ses som en motvikt till dessa

---

⁶⁹ Talja 2001, s. 50-54.

och ska även fylla i de luckor som uppstår när musik spelas samt erbjuda smalare verk. Biblioteket ska göra att människor kan erbjudas all typ av musik, även alternativ sådan. Exakt vad som är alternativ musik är man dock inte helt överens om. En del hävdar att klassisk musik inte spelas kommersiellt och därför är alternativ, medan andra mer hänvisar till olika subkulturer, etnisk musik, världsmusik eller nya trender inom rock, jazz och klassisk musik. Biblioteket bör ta risker och överraska låntagarna med oväntade verk och inte bara köpa in samma musik som de hört många gånger förut. Även här är tanken att biblioteket ska utbilda sina besökare, men med fokus på att de ska hitta sin egen genre och identitet istället för att få en generell bred kunskap om klassiska verk inom de flesta genrer som i *The General Repertoire*. Målet är att försöka hitta en balans mellan efterfrågan, som oftast följer trender i media och kvalitet.⁷⁰

I *The Demand Repertoire* anses bibliotekets funktion vara att tillgodose användarnas önskemål. Det ses som viktigt att undersöka samhället och anpassa sig efter det. Detta kan ske genom lånestatistik, användarundersökningar och genom att följa diverse topplistor. Genom detta får biblioteket information om vad man bör och inte bör köpa in. Målet är inte att ha allt eller att ha ovanliga verk utan att ha verk som lånas ut. Utbudet ska även i kvantitet spegla användarnas smak och inte bibliotekariernas tankar om högt och lågt. Inga åsikter om vad som är kvalitet eller inte tas i anspråk vid urvalsarbetet utan det är efterfrågan som beaktas. Om en skiva spelas i stor omfattning nu är sannolikheten stor för att den även i framtiden kommer spelas mycket. Biblioteket definieras som en social service till sina användare och i det ska ingen elitism finnas. När biblioteket väljer utbudet så väljer det samtidigt vilka besökare det riktar sig till och ”vanliga” besökare riskerar uteslutas.⁷¹

År 2003 utgavs Maria Andersson och Emma Nilsson magisteruppsats *Att ha och inte ha: en studie kring bibliotekariers värderingar och urvalskriterier för spelfilm på bibliotek*. De har genom åtta kvalitativa intervjuer undersökt faktorer som påverkar bibliotekarierna under urvalsprocessen av spelfilm och hur bibliotekariernas smak i sin tur påverkar bibliotekets utbud och då i förlängningen låntagarnas valmöjligheter. De har valt att se på film ur ett användarperspektiv med bibliotekariernas synvinkel som sin huvudfokus.⁷² Andersson och Nilsson delar in sina slutsatser i olika teman där de identifierat orsaker och påverkan. Några av dessa teman är urval och beståndsutveckling, yttre faktorer och användarfokus.⁷³ De tar även upp en diskussion om de kvalitetskriterier bibliotekarierna ställer och hur de går till väga vid inköp av film.⁷⁴ Andersson och Nilsson har även relaterat hegemonibegreppet till vilken typ av film bibliotekarierna väljer att köpa in. De funderar över hur bibliotekariernas val påverkar användarna.⁷⁵ Andersson och Nilsson har tagit sina teoretiska utgångspunkter ur hegemonibegreppet presenterat av Antonio Gramsci och Herbert J. Grans begrepp ”taste cultures” samt den debatt Carl Gustav Johannsen för angående kvalitet.⁷⁶ Biblioteket är en del i ett hegemoniskt smaksystem där bibliotekariernas värderingar påverkar användarnas åsikter till att likformas med bibliotekets. Andersson och Nilsson menar att de funnit stöd för detta även i sin undersökning.⁷⁷

---

⁷⁰ Talja 2001, s. 54-58.

⁷¹ Ibid, s. 58-63.

⁷² Andersson & Nilsson 2003, s. 7.

⁷³ Ibid., Kap. 6.

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Ibid., s. 75-79.

⁷⁶ Ibid., s. 10f.

⁷⁷ Ibid., s. 84.

Sörensen och Zawila har i *Barnbibliotekariers urvalsarbete: praktiska rutiner och hjälpmedel från 1940-talet till idag*, en magisteruppsats från 1997, undersökt hur urvalsarbetet gått till på några biblioteks barnavdelningar och vilka hjälpmedel bibliotekarierna haft för urvalsarbetet. De har även gjort en genomgång av vilka hjälpmedel som funnits tillgängliga från 1940-talet och framåt.⁷⁸ Sörensen och Zawila fann att de bibliotek de undersökt inte hade några mallar eller regler att följa för urvalet av böcker, men biblioteken har ändå haft liknande förfaranden. Man använder sig av *BTJ-häftet*⁷⁹ och läser i allt mindre utsträckning böckerna själva. Ett annat hjälpmedel är påseendeservice från bokhandeln och även att ha bokmöten där böckerna diskuteras.⁸⁰ Ekonomi verkar vara en stor faktor vid urvalet även om de tillfrågade bibliotekarierna säger att de inte behövt göra avkall på vilka titlar de vill köpa in, utan att de istället fått köpa in färre exemplar. Bibliotekarierna har dock inte varit så bekymrade över detta utan menar att barn inte alltid behöver de nyaste böckerna utan att det är kvaliteten på de böcker man faktiskt har som är viktigast.⁸¹

Cecilia Ungerbäck och Åsa Wiklund publicerade 2006 magisteruppsatsen *Hur väljs spelfilm? Urvals- och inköpsprocessen hos Bibliotekstjänst samt urvalsprocessen hos svenska folkbibliotek*. Studien utfördes i form av en jämförande analys av intervjuer med *Bibliotekstjänsts* personal och en enkätundersökning utskickad till alla Sveriges kommunbibliotek. I intervjuerna framkom det att Bibliotekstjänst ser till utbudet i stort och försöker anpassa sig till vad biblioteken brukar vilja köpa in, men även att de är bundna av avtal och tillgång till uthyrningsrättigheter.⁸² Bibliotekstjänst samlar information om filmtitlarna genom recensioner i dagstidningar, prisutdelningar och internationell press men har ändå användarna i fokus och låter det vara upp till biblioteken att bestämma vad som är kvalitet för dem.⁸³ Enkätundersökningen visade att bibliotekarierna hämtar information på ungefär samma sätt som Bibliotekstjänst. Förutom det uppgav de inköpsmöten som den allra viktigaste källan till information inför urvalet.⁸⁴ Ungerbäck och Wiklund menar att den källa som värderades som den näst viktigaste, recensioner, har fått allt större betydelse då dagens utbud tvingar bibliotekarierna att till största delen förlita sig till dem.⁸⁵ Ungerbäck och Wiklund undersökte även om biblioteken hade några måldokument och kvalitetsdefinitioner. Deras undersökning visade att endast 5 % av de undersökta biblioteken hade en formulerad kvalitetsdefinition, men menade att det ändå fanns ett kvalitetstänkande gällande bedömningen av film.⁸⁶ Bristen på inköpspolicy ser Ungerbäck och Wiklund som ett riskmoment i inköpsprocessen då det kan leda till mer impulsiva inköp och att filmens status på biblioteket inte blir lika tydlig.⁸⁷

Salomon Hellman har i sin magisteruppsats från 2006, *Filmkanonbildning på folkbibliotek: en studie kring spelfilmsurval på svenska folkbibliotek* undersökt urvalskriterier och påverkan vid inköp av film.⁸⁸ Uppsatsen är en kvalitativ

---

⁷⁸ Sörensen & Zawila 1997, s. 5.

⁷⁹ Tidigare kallad *BTJ:s Sambindningslista*

⁸⁰ Sörensen & Zawila, 1997, s. 71.

⁸¹ *Ibid.*, s. 70.

⁸² Ungerbäck & Wiklund 2006, s. 73.

⁸³ *Ibid.*, s. 74.

⁸⁴ *Ibid.*, s. 49.

⁸⁵ *Ibid.*, s. 75.

⁸⁶ *Ibid.*, s. 76.

⁸⁷ *Ibid.*, s. 77.

⁸⁸ Hellman 2006, s. 22.

undersökning och bygger på intervjuer gjorda på huvudbiblioteken i Göteborg, Uppsala, Mölndal och Mölnlycke.⁸⁹ Resultatet har analyserats utefter Pierre Bourdieus nyckelord, habitus, fält och kapital, samt David A. Garvins definitioner av kvalitet. Undersökningen visar att inga av de undersökta biblioteken hade några muntliga eller skriftliga urvalskriterier för film, utan köpte det de ansåg var av god kvalitet. Kraven varierade om det var svenska respektive utländska filmer och om det var en känd regissör. Urvalet påverkades även av att filmerna måste bli utlånade då pengarna för utlån bekostade inköp av nya filmer. Hellman beskriver även att biblioteken är begränsade till att köpa film med uthyrningsrättigheter, vilket medför att bibliotekets bestånd blir begränsat.⁹⁰ Recensioner i diverse tidningar tas i beaktning vid inköp av film.⁹¹ Filmer på andra språk än engelska och svenska, samt klassiker är även någonting som biblioteken vill kunna erbjuda sina besökare.⁹²

5.2 Filmens ställning på biblioteken

Christel Sundell och Weine Sundell gjorde i sin magisteruppsats från 2004 en diskursiv undersökning av filmmediets ställning på svenska folkbibliotek, *Film på svenska folkbibliotek: en diskursiv analys av statliga offentliga utredningar som behandlar folkbibliotekens verksamhetsmål och mediepolitik*. De har undersökt 21 olika statliga offentliga utredningar (SOU) rörande folkbibliotek, böcker och film. De undersökta utredningarna sträcker sig från 1949-1998.⁹³ Sundell & Sundell har utgått från Bourdieus teorier om fält, symboliskt och kulturellt kapital och produktion av tro samt använt sig av Foucaults begrepp genealogi och arkeologi. De ser på dokumenten utefter vinkeln att de ger legitimitet åt varandra.⁹⁴ De anser att de starkaste diskursiva formuleringarna kan hittas under 80-talet. Före 80-talet sågs biblioteket som en bildande institution och alla medier var likvärdiga, men senare lades en stor tyngdpunkt på läsfrämjande åtgärder och biblioteket ses som en läsfrämjande verksamhet i första hand och starkt knuten till grundskolan. Boken ses som ett överlägset medium som hotas av andra medier som till exempel film. Sundell & Sundell har funnit att de offentliga utredarna stödjer synen på film som underlägsen boken. Film anses stjäla tid från läsning.⁹⁵ Sundell & Sundell anmärker att filmens låga status kan bero på dess låga ställning inom den akademiska klassifikationen så som Bourdieu menar och att utredarna i de undersökta *SOU:erna* understödjer ett sådant tänkande i sin iver att motverka kommersialism och storskalighet.⁹⁶

---

⁸⁹ Hellman 2006, s. 23f.

⁹⁰ Ibid., 48f.

⁹¹ Ibid., s. 48.

⁹² Ibid.

⁹³ Sundell & Sundell 2004, s. 83f.

⁹⁴ Ibid., s. 14-17.

⁹⁵ Ibid., s 91.

⁹⁶ Ibid., s. 89.

5.3 Inköpsguider

Birger Hjørland beskriver i *Faglitteratur: Kvalitet, vurdering og selektion*, sambandet mellan kvalitet och utbud, urvalet anpassat till användarna, medias makt att påverka bibliotekarier och låntagare, problematiken med bibliotekets budget⁹⁷, samt vikten av att bibliotekarierna har kunskap och vilja att vidareutbilda sig inom BDI och sitt inköpsområde.⁹⁸ Hjørland menar att biblioteket, dess bestånd, urval och inköp påverkas av faktorer som, *Den offentliga sektorn*, *Den privata sektorn*, *Förlags- och mediesektorn*, *Recensenter*, *Det enskilda biblioteket*, *Bibliotekspersonalen* och *Användarna*.⁹⁹

Den offentliga sektorn är de lagar och regler som biblioteket måste rätta sig efter. Bibliotekslagen kräver att biblioteket följer deras regler gällande kvalitet, aktualitet och mångsidighet. Kommunen styr biblioteket då de ansvarar för administration och ekonomi. Hjørland menar att *Den privata sektorn* påverkar biblioteken då de hellre stöttar sina lokala bokhandlare än vänder sig till andra aktörer inom media och förlagssektorn.¹⁰⁰ Den tredje faktorn, *Förlags- och mediesektorn*, är genom marknadsföring och reklam ansvarig för vad som kommer tillgängliggöras för biblioteken och användarna.¹⁰¹ *Recensenter*, påverkar genom recensioner i tidskrifter och dagstidningar, efterfrågan och vad som köpas in. Till denna faktor hör även *IndbindingsCentralen (IBC)* och *DBC A/S (Dansk Biblioteks Center)* som påverkar genom lektörsutlåtanden och andra hjälpmedel.¹⁰²

Den offentliga sektorn, *Den privata sektorn*, *Förlags- och mediesektorn* och åsikter från *Recensenter* spelar in, men störst makt och störst hänsyn tas till *Det enskilda biblioteket* och den budget biblioteket blivit tilldelad av kommunen. Val av inköpsmetod, bokmöten eller en enskild bibliotekarie som väljer, påverkar även urvalet.¹⁰³ Bibliotekets urval och inköp styrs även av *Bibliotekspersonalen* och *Användarna*. Personalen styr urvalet genom personligt intresse, kunskaper och åsikter inom det specifika ämnet. Aktiva och potentiella användare styr medvetet och omedvetet. Potentiella användare styr omedvetet, då bibliotekets bestånd är uppbyggt efter antalet gamla, unga och barn i kommunen. Aktiva användare påverkar medvetet genom efterfrågan och utlån, vilket även ligger till grund för bibliotekets budget.¹⁰⁴

Kay Ann Cassel och Elisabeth Futas beskriver i *Developing public library collections, policies, and procedures: a how-to-do-it manual for small and medium-sized public libraries*, vad ett bibliotek ska tänka på vid beståndsutveckling och i urvalsprocessen. De nämner att bibliotek bör undersöka vilka utbildningsmöjligheter som finns i kommunen och om de kan samarbeta med någon eller några av dessa. Detsamma gäller om det finns några lokala föreningar och intresseorganisationer och på vilket sätt man som bibliotek kan stötta dem. De anser även att ett bibliotek inte bara ska stötta skolor och föreningar utan också enskilda personer. Oavsett om en person behöver information

---

⁹⁷ Hjørland 1997, kapitel 1.

⁹⁸ Ibid., s. 12

⁹⁹ Ibid., kapitel 1.

¹⁰⁰ Ibid., s. 14.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Ibid.

¹⁰³ Ibid., s. 15.

¹⁰⁴ Ibid., s. 16.

i utbildningssyfte eller för nöjes skull så ska biblioteket kunna stå till tjänst. Ett bibliotek har även till uppgift att representera nutid, dåtid och framtid genom att visa en öppenhet gentemot samhällsförändringar och kommuninvånarnas intresse. Det ska även finnas ett mål för hur man ska arbeta med nya medier.¹⁰⁵ Cassel och Futas anser dessutom att policyn för bibliotekets beståndsutveckling ska gås igenom och uppdateras regelbundet, ca vart femte år.¹⁰⁶

Cassel och Futas menar att biblioteken ska anpassa sin litteratur till sina respektive kommuner. Ligger ett bibliotek i en större kommun kan de satsa på att tillhandahålla kursmaterial, ovanliga böcker och manuskript, någonting som inte skulle gå i en mindre kommun. Om det är ett bibliotek i en mindre kommun är det smartare att satsa på mer aktuell och attraktiv litteratur som de vet att invånarna kan tänkas vara intresserade av att låna. Cassel och Futas påpekar att biblioteken bör satsa på aktuell och attraktiv litteratur, som de vet att kommuninvånarna kan vara intresserade av att låna.¹⁰⁷ Vi menar att detta även är applicerbart på film.

Cassel och Futas anser även att man ska behandla urvalsprocessen i dokumentet för beståndsutveckling. Viktiga punkter är, vem det är som bestämmer vad som ska köpas in, använder man sig av några hjälpmedel exempelvis recensioner, samt hur behandlas inköpsförslag från allmänheten.¹⁰⁸ Oavsett om det handlar om inköp av tryckt eller otryckt material ska materialet vara av god kvalitet, passa den tänkta åldersgruppen, samt visa en sanningsenlig bild av det land och den tid som en historia skildrar.¹⁰⁹ Är det dessutom en film rekommenderas att den har en viss teknisk kvalitet och att biblioteket som sådant inte bara köper film som efterfrågas utan även andra. Biblioteket bör även ha ett varierat utbud av dokumentär- och nonfiction, kvalitetsfilm.¹¹⁰

---

¹⁰⁵ Cassell & Futas 1991, s. 88f.

¹⁰⁶ Ibid., s. 89.

¹⁰⁷ Ibid., s. 91.

¹⁰⁸ Ibid.

¹⁰⁹ Ibid., s. 92.

¹¹⁰ Ibid., s. 93.

6 Resultatredovisning

I detta kapitel redovisas sammanfattningar av de olika intervjuerna. Under varje rubrik ges en kort presentation av varje bibliotek och respektive kommun. Detta är för att ge en inblick i den kontext de intervjuade bibliotekarierna verkar i. Denna information är hämtad från intervjumaterialet, respektive kommuns hemsida samt statistiskt material från Statistiska Centralbyrån.¹¹¹ Av anonymiseringsskäl redovisas inte de källorna separat.

6.1 Adam

Intervju A gjordes med ”Adam” som har hand om inköp av media till avdelningen för unga vuxna. Intervjun genomfördes i personalens lunchrum. Rummet var öppet, så personer passerade ibland och vi blev avbrutna en gång av en av Adams kollegor. Mot slutet av intervjun började flera av hans kollegor att droppa in i fikarummet.

Kommun A är en mellanstor kommun med ca 120 000 invånare, varav många är högskolestudenter, barn och invandrare. De största näringsgrenarna är transport- och kommunikation, samt handel. Även offentlig förvaltning och administration har blivit allt viktigare sysselsättningsområden. Att det finns en högskola i kommunen och att den ligger relativt nära huvudbiblioteket gör att många studenter besöker biblioteket, bland annat för att låna film. Den finns en del barn och invandrare i kommunen, men det är väldigt få som besöker huvudbiblioteket, detta då de inte bor inne i själva centrum. Istället brukar de besöka kommunaldelsbiblioteken. Ytterligare en orsak kan vara att biblioteket bara har ett fåtal filmer på andra språk än svenska och engelska. För att locka fler invandrare till just huvudbiblioteket brukar det regelbundet anordnas aktiviteter riktade till just denna grupp. Dessa brukar vara mycket uppskattade. Biblioteksverksamheten i kommunen består av ett huvudbibliotek med ett tiotal kommunaldelsbibliotek. Förutom det så finns det även ett par mindre filialer och även bokbuss- och bokbilsverksamhet.

Adam anser att ett bibliotek ska tillhandahålla budskap i olika medieformer:

På ett bibliotek var det tidigare bara texter men egentligen var det ju ett budskap men de här budskapen fanns ju bara i text. Så nu kan vi komplettera det hela med säg Vilhelm Mobergs *Utvandrarna* i text det är en berättelse och ett budskap men i filmen finns det ett annat fast nästan likadant budskap som man lika gärna kan ha för det är samma berättelse. Världen är ju full av berättelser och det kvittar om du gör dem i text eller på film eller i bild. Så det hör ju ihop på nåt sätt alltihopa. Det är tillbakaspeglingar.¹¹²

Fördelen han ser med videofilm är att alla har möjlighet att tillgodogöra sig den, oavsett eventuella funktionshinder. Ytterligare fördelar är att de gör det möjligt att se en berättelse flera gånger, samt att de kan ses som ett komplement till TV. Istället för att vänta på att en film ska komma på TV tycker han att den ska finnas tillgänglig på

¹¹¹ Statistiska Centralbyrån 2005, Kommunmängd efter kön och ålder 1 november 2004.

¹¹² Adam, Bibliotek A.

biblioteken. Han hoppas även att man i framtiden, på hans bibliotek, kommer att kunna ha lika mycket böcker som filmer, samt att det ska bli mer naturligt att gå till biblioteket och låna film.

För några år sedan fick Adam i uppdrag att göra en avdelning till kommunens unga. Till sin hjälp hade han bibliotekschefen och två barn- och ungdomsbibliotekarier. De diskuterade och planerade tillsammans och det hela resulterade i en ungdomsavdelning, Unga Vuxna. Avdelningen har idag byggt upp ett stort bestånd av film.

Till en början köpte biblioteket in några hundra filmer från Distributör 1. Därefter har de kunna välja mellan att antingen köpa några filmer separat eller att köpa hela eller delar av ett filmpaket. Kravet har dock varit att biblioteket måste köpa några av filmerna i paketet. Låntagarna kan dessutom vara med och påverka mycket vad som ska köpas in. Vill de att biblioteket köper in en viss film så görs det med största sannolikhet. Fram till idag har biblioteket köpt ca 25 filmer per kvartal. Huvudbiblioteket ansvarar för urval och inköp av film för både sin egen del men även för inköp till sina filialer. Ett tiotal av filmerna cirkulerar på kommundelsbiblioteken. ”För att de ska ha hyfsat utbud av hyggligt nya filmer så får de en deposition som de har i ett halvår eller så. Annars skulle de sitta med filmer som ingen ville ha.” säger Adam.¹¹³

Till ungdomarna köper man filmer som, *De kallar oss mods*, *Fröken Sverige* och *Hipp hipp hora*. Till småbarnsavdelningen köper man *Alfons Åberg*, *Babar* och diverse Astrid Lindgren-filmer. Till barnavdelningen köper man film som passar barn i åldrarna 3-14 år (eller 15 år), till *Unga Vuxna*, i åldern 16 år och uppåt. Vilka filmer som ska köpas in till barnavdelningen bestäms av två barnbibliotekarier. Tidigare köptes all film till barnavdelning från Distributör 2.

För att få information om nya filmer använder sig Adam av *BTJ-häftet*, Internet, tidskrifterna *Empire* och *Ingemar*, samt ser på TV och diverse filmgalor. Adam tycker att det är viktigt att biblioteket har film till alla sorters människor.

Speciellt bredd tycker jag är viktigt på biblioteket. Även den som läst filmhistoria ska kunna titta. Även om man inte går på någon skola utan är privatperson och bläddrar i en filmhistoria så ska man kunna se filmerna.¹¹⁴

I dagsläget är biblioteket inte uppbundet av några avtal utan de kan köpa film från alla distributörer som innehar film med biblioteks rättigheter. Biblioteket har heller inga separata regler för film utan följer de medieregler som finns. Reglerna är nedskrivna i en sorts direktiv som ständigt omarbetas, men Adam menar att de inte ställer några större hinder i vägen för filminköpen. En regel är dock att ”det får inte vara spekulation i våld och sex”¹¹⁵, men annars tycker han nästan att det är lite roligt att provocera vid inköpen av film till unga vuxna precis som när det gäller böcker. När det gäller mindre barn bör man tänka till lite mer. För att få låna film på egen hand måste man ha fyllt 16 år. Orsaken till att man valt att dra gränsen här är att det kostar så pass mycket om en film försvinner. Att köpa in en film kostar 600 kr och man har valt att ha samma ersättningskrav som kostnaden för nyinköp.

---

¹¹³ Adam, Bibliotek A.

¹¹⁴ Ibid.

¹¹⁵ Ibid.

Biblioteket har endast ett fåtal filmer på andra språk. ”Jag antar att det beror på rättigheter. De [invandrare förf. anm.] vill ju ha mycket musikfilm på sina språk så det sätter jag upp.”¹¹⁶ Bibliotekets integrationsbibliotekarie har erbjudit sig att köpa utländska filmer men på grund av att biblioteket inte får ha filmer utan uthyrningsrättigheter, så är detta inte möjligt att köpa.

Biblioteket är inte det enda ställe som erbjuder film till kommuninvånarna utan det finns även några videobutiker, varav en ligger i närheten av biblioteket. Adam ser inte detta som något hot utan snarare som ett komplement till biblioteket. Biblioteket tillhandahåller lite äldre filmer som fortfarande anses populära, men som inte längre går att hyra i videobutiken, exempelvis vissa Astrid Lindgren-filmer. Biblioteket strävar även mot att inom några år kunna erbjuda *James Bond* och andra filmer som är populära idag. ”Så utvecklingen talar nog för att biblioteket kan bli ett jättebra alternativ.”¹¹⁷

Just nu kostar det 20 kr att hyra en spelfilm för barn och 30 kr för vuxna. Tidigare var det en aning dyrare men när man märkte att biblioteksbesökarna inte lånade några filmer sänkte man priset. Biblioteket märker även att man i många barnfamiljer låter barnen ”överta” den gamla VHS-spelare medan de vuxna får en DVD-spelare.

6.2 Beatrice

Intervju B gjordes med ”Beatrice” och genomfördes på ett av de andra bibliotekariernas kontor, innan bibliotekets öppnande. Ibland tittade andra bibliotekarier in under intervjun. Eftersom Beatrice inte jobbat så länge på biblioteket, så fick hon fråga en av sina kollegor vid två tillfällen då hon var osäker.

Kommun B är en gammal brukskommun och förlitar sig fortfarande till stor del på jobb inom industrin. Kommunen ligger nära större orter i angränsande kommuner och många arbetspendlar därför ut ur kommunen. Kommunen har ca 12 800 invånare, av dessa arbetspendlar ca 3 000 till närliggande kommuner medan bara ca 1 000 väljer att pendla åt andra hållet. Få väljer att studera vidare på högskola eller universitet. Biblioteksverksamheten består av huvudbiblioteket i kommunens centralort, samt en filial och en bokbuss som lånas in från en angränsande kommun. Huvudbiblioteket är dock det enda som kan erbjuda film till sina låntagare.

Beatrice tror att det är viktigt för biblioteken att våga ta till sig nya medier, för att fortsätta vara attraktiva:

Man kan inte tro att biblioteken är så attraktiva med sina böcker, att vi alltid kommer att kunna bara syssla med det, att ändå folk fortsätter att komma utan jag tror att det är viktigt att man tar till sig nya media att man utvidgar sitt område så att säga.¹¹⁸

Hon menar att mediet film sågs av biblioteket som en ”överlevnadsgrej”. Sedan februari 1999 erbjuder de därför film till sina biblioteksbesökare.

---

¹¹⁶ Adam, Bibliotek A.

¹¹⁷ Ibid.

¹¹⁸ Beatrice, Bibliotek B.

Vi tyckte att vi hade hållit igen ett tag och att det var dags att släppa på det/.../
Nån gång så känner man att nu är det nog dags även för biblioteket. /.../ vi är
ju ett inte så stora så att vi försöker hålla igen ett litet tag.¹¹⁹

Biblioteket har i nuläget ingen nedskrivna inköspolicy utan följer de riktlinjer som tidigare chefer muntligen informerat om. Vad man köper in bygger också mycket på vad låntagarna är intresserade av. Till en början var det tänkt att biblioteket inte skulle köpa in så mycket kommersiella filmer utan mest lite smalare, men när de märkte att de inte lånades ut så mycket bestämde de sig för att släppa den inriktningen. De köpte bland annat in en del gamla filmklassiker, men intresset för dessa har fram till nu varit väldigt svalt:

...filmklassikerna rör inte på sig. Då känner man att det kanske inte är det vi ska satsa på. Det är en jättebra ambition och en bra tanke men i vår kommun så fungerar det inte, det är väl mer så.¹²⁰

Beatrice som har huvudansvaret för inköp av film, brukar diskutera framtida filminköp med sina kollegor på bibliotekets bokmöten. Idag köper hon huvudsakligen film från Distributör 1. Främsta orsaken är att hon tycker att de har ett bra och fungerande avtal. Tidigare vände de sig även till Distributör 2, men valde att mestadels övergå till Distributör 1 då de var billigare och har ett bra urval.

Beatrice köper i genomsnitt tre filmer per månad från Distributör 1 och någon enstaka från Distributör 2. Ibland är det fler barn- och ungdomsfilmerna än vuxenfilmer och ibland vice versa. Biblioteket har omedvetet valt att satsa på film till barn i lågstadietiden. Att få tag i ungdomsfilm ser hon som svårare, men är extra positivt när det händer.

För att få information om nya filmer brukar Beatrice ta hjälp av *BTJ-häftet* och olika filmprogram. Hon ser även mycket på film privat och anser sig ha en rätt bred filmsmak och menar att det är det estetiska, samt hur en film är filmad som avgör om hon tycker den är bra eller inte. Exempel på en sådan film är *Kill Bill*, men dessvärre kan hon i nuläget inte tänka sig att köpa in den till sitt bibliotek. Skulle någon fråga efter den skulle hon kanske överväga att köpa den. TV-program om filmfestivaler och filmgalor brukar hon också se på, men det är mer för nöjes skull än för att få hjälp i sin roll som inköpare av film.

Beatrice, har fått viss utbildning inom området film. Utbildningen anordnades av Regionbiblioteket och har fram till idag bestått av ett flertal föreläsningar. Den senaste handlade om inköspolicy och utbud. Något som även behandlades var inköspolicy och vad en bibliotekarie bör tänka på då han eller hon ska köpa in film.

Biblioteket brukar även få en del inköpsförslag från barn och vuxna. I nuläget är det ca 50 % från varje grupp. Filmer som efterfrågas är ofta film som finns att hyra i någon av kommunens lokala videobutiker. Har den efterfrågade filmen licens brukar Beatrice försöka köpa in den. Beatrice påpekar dock att de som bibliotek inte får konkurrera med affärsidkare. Hon nämner även att de som bibliotek, till skillnad mot videobutikerna inte har som mål att tjäna pengar på sin uthyrning, samt att de ser sig mer som två fristående videouthyrare än som konkurrenter.

---

¹¹⁹ Beatrice, Bibliotek B.

¹²⁰ Ibid.

Att låna en spelfilm på biblioteket kostar 20 kr och låntagaren får ha den i två dygn. Faktafilmer kan lånas gratis och lånetiden för dessa är en vecka. Biblioteket erbjuder i dagsläget både VHS- och DVD-filmer, men har tagit beslutet att inte längre köpa in VHS-filmer. Beatrice har även börjat gallra bland de äldre filmerna, för att kunna få plats med fler och nyare DVD-filmer. För närvarande är beståndet inte så stort, men detta kommer ändras med tiden. Om en film ingår i en serie eller inte är inte någonting som hon tar extra hänsyn till när hon gallrar.

6.3 Cecilia

Intervju C gjordes med "Cecilia" på hennes kontor. Cecilia har hand om filminköp i stort, inte specifikt barnavdelningen. Vid ett tillfälle fick hon tillkalla en kollega för att kunna svara på en av frågorna, då hon inte jobbade på biblioteket när de började köpa in film.

Kommun C har ca 15 000 invånare, varav ca 2 000 bor i centralorten. Kommunen är relativt liten och har många äldre invånare, samt barnfamiljer, som valt att flytta ifrån storstan. Kommunen består till stor del av landsbygd, men har även ett par mindre tätorter. Hälften av invånarna bor på landsbygden och den andra hälften i någon av tätorterna. Kommunens närhet till större orter har gjort att arbetspendlingen, både ut och in ur kommunen har blivit omfattande. Kommunens egna verksamheter är mestadels småföretag med 1-10 anställda. Många av dem som pendlar till Kommun C brukar ha som vana att besöka biblioteket på vägen hem från jobbet. En annan grupp som även de är flitiga besökare är asylsökande barn och ungdomar. Många av dessa är filmintresserade och brukar fråga efter film från sina hemländer. Huvudbiblioteket har tre filialer.

Cecilia anser att ett bibliotek ska tillhandahålla all sorts media, "Det är inte bara böcker utan all ny media kommunicerar och berättar"¹²¹ menar hon och att just detta medium finns på biblioteket är en garanti för kvalitet och en trygghet för barn och föräldrar. Cecilia menar att en riktigt bra film är en som väcker känslor, en film som verkligen "får en att känna något"¹²².

Biblioteket började köpa in VHS-film under 1997 eller 1998 och sedan 2003 erbjuder de även DVD-filmer till utlån. Biblioteket hade tidigare spekulerat i när det var dags för dem att börja köpa in DVD-film och kom fram till att de skulle vänta till dess att efterfrågan fanns. Till en början avsattes 10 000 kr till filminköp. I dagsläget lånar biblioteksbesökarna både VHS och DVD-film, men trots detta har biblioteket valt att köpa in fler DVD-filmer än VHS. I början fanns mer generella regler för film, men relativt nyligen infördes en medieplan, där det nämns att filmerna som köps in ska hålla en viss standard.

Cecilia är idag ansvarig för bibliotekets filminköp för barn, ungdomar och vuxna. De tre filialerna ansvarar själva för sina respektive filminköp. Även om Cecilia är huvudansvarig för filminköpen så tar hon hjälp av sina kollegor och rådfrågar dem

---

¹²¹ Cecilia, Bibliotek C.

¹²² Ibid.

under de mediemöten som hålls. Cecilia har förutom inköp av film andra arbetsuppgifter och känner att hon inte har möjlighet att ge filminköpanheten så mycket tid som hon skulle önska. Hon har ingen utbildning inom film utan har lärt sig genom eget intresse och när Regionbiblioteket ordnar utbildningar inom ämnet så går hon på dem.

En sak som Cecilia upplever som hjälp är att hon har filmintresserade barn. När de var yngre hade Cecilia god kunskap om småbarnsfilmer, men nu när de blivit äldre har hon istället fått bättre kunskap om dagens ungdomsfilmer. För att få information om nya filmer läser Cecilia filmrecensioner, ser på program om film som till exempel Filmkrönikan och Oscarsgalan. Hon går även en del efter sin personliga smak, har hon sett en film på bio som hon tyckte var bra så försöker hon köpa in den i den mån den finns tillgänglig. Cecilia är medveten om att barn kan uppleva en film som bra även när vuxna recensenter inte tycker det och menar att "man lär sig att lyssna på sitt eget sätt"¹²³ när man hör recensioner och gör egna överväganden. Hon försöker ta i beaktande de inköpsförslag hon får, dock utan att tumma på kravet att det ska vara en viss kvalitet på filmerna.

Cecilia köper huvudsakligen film från Distributör 1, men även från Distributör 2 och Distributör 3. Biblioteket har erbjudits att köpa film från Distributör 5 också, men ser just nu ingen anledning till detta. Orsaken är att många av deras filmer tillhandhålls av Distributör 1. Skulle Distributör 5 ha något specialerbjudande kan det hända att de ändrar sig.

Biblioteket är i dagsläget inte uppbundet av några avtal utan har rätt att köpa film från vilka filmdistributörer de vill, så länge dessa innehar hyr rättigheter. Priset är inte helt avgörande för inköpet av film men är ändå en rätt betydande faktor. Köper Cecilia flera dyra filmer betyder det att biblioteket inte har råd att köpa lika många filmer som om hon köpt några som varit lite billigare. En annan viktig faktor är att det ska vara lätt att få tag på de filmer hon vill ha, både gamla och nya. Cecilia hade till exempel efterfrågat filmatiseringarna av Vilhelm Mobergs *Utvandrarna* och *Nybyggarna*, men det kunde inte Distributör 2 få fram, däremot så kunde Distributör 1 erbjuda dem strax efter att hon efterfrågat dem. Cecilia upplever det som att Distributör 2 inte har något större lager av gamla filmer och om man vill ha något som inte finns med i deras så är det omöjligt att få tag på den där.

Cecilias bibliotek har valt att satsa lite extra på barn- och ungdomsfilm. Filmer som passar till barn yngre än 12 år placeras på en separat hylla, ungdomsfilmer på en annan och faktafilmer är placerade inom respektive ämnesområde och då tillsammans med bibliotekets böcker. Filmer som är lite populärare köper Cecilia som både VHS och DVD. Detta gjordes bland annat med *Harry Potter* och *Sagan om ringen*. Ingår filmen i en serie och inte bara den första utan även de efterföljande filmerna är av god kvalitet köps även de in.

Cecilia och hennes kollegor har träffat flera föräldrar som sagt att de uppskattar att de kan låna film på biblioteket. Föräldrarna litar på bibliotekarierna och utgår från att de filmer som biblioteket tillhandahåller är av hög kvalitet. I framtiden tror Cecilia att

---

¹²³ Cecilia, Bibliotek C.

hennes bibliotek kommer att köpa in enbart DVD-filmer. Gamla VHS-filmer kommer nog att finnas kvar men biblioteket kommer antagligen inte att köpa in några nya.

Att låna en film kostar 20 kr och då får man ha den i minst tre dagar. För att underlätta det för låntagarna har man återlämning av film två dagar i veckan, tisdagar och fredagar. Är det en låntagare som exempelvis lånar en film på en onsdag har de rätt att ha den till näst kommande tisdag. Tidigare var det tre dagars lånetid för alla men på grund av bibliotekets begränsade öppettider under helger och måndagar bestämde man sig för att ha två bestämda dagar för återlämning. Det finns ingen gräns för hur många filmer man får låna per gång utan det är upp till var och en att avgöra. För att få låna film måste man dock vara 18 år. Undantag görs om föräldrarna gett tillåtelse och om barnet kan uppvisa upp målsmans lånekort, vid lånetillfället.

Huvudbiblioteket och dess tre filialer köper, som tidigare nämnts, alla in film på egen hand. Var och en av filialerna har en egen budget och en egen inköpscentral. Till en början var det bara huvudbiblioteket som köpte in film och filialerna fick ett antal filmer i deposition. Detta ändrades då en av filialerna var intresserad av att köpa in film på egen hand och därefter följde de andra filialerna efter. Detta har sedan medfört att väntetiderna för låntagarna har förkortats. Är det en populär film händer det att huvudbiblioteket köper in den som DVD och filialerna som VHS.

Biblioteken är inte de enda som kan erbjuda film till invånarna i kommunen. I kommunen finns även en bensinstation och en mataffär som erbjuder film. Mataffären har film till försäljning och bensinstationen både säljer och hyr ut. Populärare filmer går att hitta på både biblioteket och bensinstationen. Detta är inget som oroar biblioteket då de har ett större utbud samt tillhandhåller en film under en längre tid. Kvalitetskraven skiljer sig även de mellan biblioteket och bensinstationen. Idag ser sig biblioteket som ett komplement till övriga uthyrare av film, då speciellt bensinstationen. Mataffären ses inte heller som någon konkurrent då de har ett väldigt litet bestånd av film.

6.4 Doris

Intervju D genomfördes med ”Doris”. Denna intervju skulle ha gjorts mycket tidigare men fick skjutas upp på grund av sjukdom. Intervjun genomfördes i biblioteket innan bibliotekets öppnande för dagen, så det var ändå relativt ostört.

Kommun D är till stor del en industrikommun. Centrala näringsgrenar är även handel- och kommunikation. Till ytan är den en av de större i regionen, men mycket av ytan består av landsbygd. Antalet invånare är ca 22 500 invånare och nästan hälften av dem bor i centralorten. Av den totala befolkning är det ca 3 000 som pendlar till omkringliggande kommuner då Kommun D ligger bara ett par mil från flera orter i närliggande kommuner. Det finns inte så många invandrare i kommunen, bara några enstaka flyktingar. Huvudbiblioteket har tre filialer och ett större antal utlåningsstationer spridda över kommunen. Utlåningsstationerna har endast öppet ett par timmar i veckan.

På Bibliotek D är de tre personer som ansvarar för medieinköpen, varvid vår intervjuperson, Doris är ansvarig för inköp av barnmedia. Biblioteket har ingen egentlig

inköspolicy för film, men kommunpolitikerna har tagit beslut om att det ska vara gratis för låntagarna att låna film, samt att biblioteket inte får konkurrera med några videobutiker. Filmerna finns på huvudbiblioteket och lånas inte ut till filialerna.

I nuläget köper biblioteket huvudsakligen film från Distributör 1, men de efterlyser ett större utbud och fler filmrecensioner. De köper in ett varierat utbud av film, men försöker undvika så kallade storfilmerna. Synpunkter från allmänheten har fram till idag varit väldigt få. Doris tolkar detta som att låntagarna är tacksamma för de filmer som finns att tillgå på biblioteket. Någon enstaka gång har det dock hänt att låntagare velat att biblioteket skulle köpa in lite äldre film. På sista tiden har Doris upplevt att efterfrågan på DVD-filmer varit stor, men fram till idag har hon valt att inte köpa in en film på DVD om biblioteket sen tidigare tillhandahåller den på VHS. Skulle det bli stor efterfrågan på DVD överväger hon att ändra sig. Många av låntagarna som lånar VHS-film är barnfamiljer.

Doris brukar läsa filmrecensioner, se på Filmkrönikan, diverse filmgalor, *SVT*, samt läsa *BTJ-häftet*, men det är inte alltid som någon av dessa är till så stor hjälp. Har biblioteket en film i en viss serie köper de med stor sannolikhet in resterande filmer. Skulle det för Doris vara en helt okänd film som fått bra kritik, kan det hända att hon köper in den ändå. En bra film för henne är annars en film som inte har stereotypa könsroller.

Doris köper in både barn-, ungdoms- och tonårsfilm. För att få låna film måste man enligt bibliotekets bestämmelser vara 16 år, på grund av den höga kostnaden biblioteket har för att ersätta skadade eller förlorade filmer.

Doris tror att det i framtiden kommer att bli möjligt att lagligt ladda ner film från Internet, men hur detta kan komma att påverka biblioteken har hon ingen uppfattning om. Vid intervjutillfället våren 2005 var bredbandsnätet utbyggt i tätorten men inte i omkringliggande orter. Avslutningsvis anser Doris att man är mer kritisk vid inköp av film jämfört med litteratur.

6.5 Eva

Intervju E genomfördes ute i biblioteket, men innan biblioteket öppnat för allmänheten, så det innebar inte något extra störningsmoment.

Kommun E är relativt ny och bildades så sent som på 1970-talet. Kommunen bestod tidigare av tre små kommuner som nu slogs ihop. Idag är den befolkningsmässigt en av de större kommunerna i regionen med sina ca 59 600 invånare. Natur och näringsliv är två mycket centrala delar i kommunen. Biblioteksverksamheten i kommunen består av ett huvudbibliotek, tre filialer samt en bokbuss.

Biblioteket har ingen separat inköspolicy för just film utan går efter bibliotekets allmänna regler gällande media. ”Vi får inte köpa i butiker till exempel och låna ut utan vi måste gå via Bibliotekstjänst och andra som har speciella licenser”¹²⁴ Eva köper in

---

¹²⁴ Eva, Bibliotek E.

film till huvudbiblioteket och hennes kollegor köper in till sina respektive filialer, men de brukar ha gemensamma inköpsmöten och diskutera vad som ska köpas in.

Eva önskar att det fanns fler spelfilmer med licens och att filmerna tillgängliggörs för biblioteken lite fortare. I dagsläget köper de in nästan all film som de kan få tag i, en stor del är till barn- och ungdomar i åldrarna 3-12 år. Att hitta film som är lämplig för äldre ungdomar ser de som svårare. Fram till idag har de totalt köpt ca 40-50 filmer/år.

Att kunna erbjuda film ser Eva och hennes kollegor som positivt, då det kan locka andra typer av människor att besöka biblioteket och inte bara de som gillar att läsa. Det krävs då även att de som bibliotek har ett så brett utbud som möjligt. Alla ska kunna hitta något som tilltalar dem, tyvärr får bibliotekspersonalen väldigt få inköpsförslag. De förslag som ges kommer vanligtvis från föräldrar. Det kan exempelvis vara filmer som inte går att få tag på i någon affär och som de vill att biblioteket ska köpa in. Däremot vill biblioteket inte se sig som en konkurrent till de lokala videobutikerna utan mer som ett komplement och bibliotekspersonalen hänvisar ofta till dem liksom videobutikerna hänvisar till biblioteken.

I dagsläget köper Eva nästan bara film från Distributör 2. Detta då de kan erbjuda både bredare men även lite smalare filmer, från exempelvis Distributör 3. Ett fåtal faktafilmer och skolfilmer har köpts in på annat håll. Eva kunde dock inte komma ihåg vad denna distributör hette. De hade i alla fall inte särskilt stort utbud av barn- och ungdomsfilm som hon minns det.

När Eva köper in film försöker hon så gott det går att ta hänsyn till det redan befintliga beståndet. Är det en film som är lite populärare köper hon in flera exemplar, samt att hon köper den som både VHS och DVD. Biblioteket köper inte in någon eller några speciella genrer av film utan har fram till idag valt att köpa allt som de ansett varit bra och som de kunnat få tag i. Om det är en smal ungdomsfilm är det inte säkert att de köper in den, såvida den inte handlar om ungdomar i andra länder. Priset för en film anser Eva inte spela så stor roll. Hade det varit fler ställen, än vad det är idag, som tillhandahåller film för bibliotek och om någon av dessa varit en aning bättre än de andra, hade de med stor sannolikhet valt att köpa från just dem. En sak som är viktig är dock att de måste vara säkra på att filmerna som de köper in kommer att lånas ut. Detta då filmintäkterna används för att köpa in ny film. Det kostar i dagsläget 20 kr att låna en film och 50 kr för tre. För att få låna film måste man vara minst 16 år och lånetiden är tre dagar, oavsett antal filmer.

För att få information om nya filmer brukar Eva ta hjälp av *BTJ-häftet*, Internet och tidningsrecensioner. Hon ser även på TV-program som handlar om film, men anser inte att hon har någon användning av detta i sitt arbete som barnbibliotekarie.

Eva ser mycket positivt på det ökade användandet av DVD filmer då de gör det möjligt att se en film på flera språk. Alla filmer som köpts in har fram till idag varit textade på svenska eller engelska, men originalspråket har varit skiftande. Hennes förhoppning är att det i framtiden kommer att finnas mer film på andra språk. På Barn- och ungdomsavdelningen går det redan idag att hitta filmer på teckenspråk. Dessa har köpts in från Distributör 4. Skillnaden på dessa och andra filmer är att de är billigare att köpa in, samt att de inte krävs någon licens. Filmerna är heller inte i någon egentlig mening

spelfilmer, till exempel är det någon som läser en saga och tecknar samtidigt eller en beskrivning av handikapp med barn i fokus.

Eva menar att för att en film ska vara bra så ska den beröra henne på något sätt. Den ska göra henne glad eller ledsen, ”Man ska helt enkelt känna något” säger hon¹²⁵.

6.6 Frida och Fanny

Intervju F gjordes med ”Frida” och ”Fanny”. De ville bli intervjuade tillsammans eftersom de tyckte att de samarbetade med inköpen av film till barn- och ungdomsavdelningen. Intervjun genomfördes i ett av bibliotekets konferensrum. Under denna intervju var bandspelaren delvis ur funktion. Inspelningen blev lite dålig på sina ställen på grund av detta och en del av intervjuarens frågor kom inte med, men oftast gick det av svaren att förstå vad frågan hade varit. Tack vare de anteckningar som gjordes under intervjun, erhöles ändå ett användbart material. Vid detta intervjutillfälle var en av oss något bekant med en av bibliotekarierna varför vi ansåg det viktigt att det inte var den av oss som ställde frågorna utan istället gjorde anteckningar.

Kommun F är en småstad med anor långt tillbaka i tiden. Kommunen har idag ca 31 000 invånare. Naturen och det den har att erbjuda är viktigt för kommunens invånare, men även för omkringliggande kommuner. Olika typer av yrken inom industrisektorn är vanligast. Kommunen har ett huvudbibliotek i centralorten och sex filialer utspridda över hela kommunen. Huvudbiblioteket ligger nära ett av de mer invandrartäta områdena och barnen som bor där, går i den skola som ligger granne med biblioteket.

Kulturnämnden i kommun F diskuterade 1991, om lämpliga sätt för att locka ungdomar till biblioteket. Detta resulterade ett år senare i att biblioteket kunde erbjuda ett ungdomsrum och filmuthyrning för kommuninvånarna. Till en början hyrde biblioteket film från ett företaget vid namn Distributör 6. Dessa erbjöd biblioteket 20 st filmer per månad. Parallellt med att filmintresset hos kommuninvånarna har ökat har även bibliotekets filmbestand växt. Även intresset bland personalen är stort och det är många som hjälps åt att läsa filmrecensioner och försöker ha koll på när specifika filmer kommer ut på DVD eller VHS.

Biblioteket har ingen separat inköpspolicy för film, utan brukar rätta sig efter de krav som kommunens kommunpolitiska nämnd har bestämt, samt deras egna generella inköpspolicy. ”Vi tittar på kvalitet, spridning och sådär.”¹²⁶ Biblioteket har också som mål att de inte ska ha det allra senaste inom film och att de heller inte ska konkurrera med kommunens videouthyrare, utan snarare ses som ett komplement. Det räcker dock inte med dessa krav utan man måste även ta hänsyn till bibliotekets budget. Att köpa in en film kostar 500-600 kr och med tanke på detta måste man ställa det i relation till om det är värt att satsa på en viss film eller om det är bättre att köpa in en annan. Filmerna som köps in cirkulerar mellan huvudbiblioteket och deras filialer.

---

¹²⁵ Eva, Bibliotek E.

¹²⁶ Frida, Bibliotek F.

Filmansvariga på Bibliotek F, Frida och Fanny, brukar ha som vana att se på Filmkrönikan, läsa *BTJ-häftet*, svenska dagstidningar och tidskrifter, diverse filmkataloger som skickas till biblioteket, samt Internet Movie Database (IMDb). Vilken informationskanal de väljer att använda sig av beror på om de letar efter information om en specifik film eller om de söker efter filmrecensioner. Utöver detta ser både de och deras kollegor på mycket film privat. De ser en del program om film, som till exempel rapporteringar från olika filmgalor och liknande. Någon utbildning i film har de inte fått. Regionen erbjöd en utbildning, men tyvärr så missade både Frida och Fanny den. Det här var första gången en sådan utbildning anordnades i regionen, men både Frida och Fanny hoppas på att det inte var sista gången utan att de kan vara med vid nästa tillfälle.

Biblioteket köper huvudsakligen in film från Distributör 2 och Distributör 1. Då de får inköpsförslag brukar Frida och Fanny även undersöka om det finns någon annan filmdistributör utöver Distributör 2 och Distributör 1 som kan erbjuda den efterfrågade filmen, men utbudet kan vara rätt begränsat. ”Vi kan ju inte köpa filmer utan licensförsäljning, så vi kan ju inte vända oss till vem som helst.”¹²⁷

Personalen på Frida och Fannys bibliotek brukar få relativt många inköpsförslag från allmänheten och det mesta köps in. Antalet inköpsförslag ligger i dagsläget på ca 20st/år. Ett flertal av dessa kommer från barn- och ungdomar i mellanåldern (10-15 år). Om det fanns att tillgå skulle biblioteket gärna köpa in fler filmer till just dessa grupper, men tyvärr är utbudet begränsat på grund av brist på uthyrningsrättigheter. Hade det funnits så skulle de i så fall valt att köpa både svenska och utländska filmer. Frida och Fanny önskar att det fanns Bollywoodfilmer, men även fler filmer från Mellanöstern med bibliotekstillstånd, då detta efterfrågats. Även äldre filmer som har tillstånd kan vara svåra att hitta. Frida och Fanny köper in vad de får tag på. Med tanke på att många inte har svenska som hemspråk ser de en stor fördel med att köpa DVD istället för VHS då det ofta går att få textning och ibland även tal på flera språk. Det händer dock fortfarande att de köper in VHS. Lånetiden för en spelfilm är tre dagar och för en faktafilm en månad. Att låna en faktafilm är gratis, men för spelfilmerna tar biblioteket ut en avgift på 10-20 kr, beroende på om det är en gammal och sliten film eller en lite nyare.

Det händer att Frida och Fanny får kommentarer angående det befintliga filmutbudet, men för det mesta är frågorna om film av teknisk karaktär, som att ett videoband inte passar i videobandspelaren eller att det varit slitet. Någon gång ibland får de även kommentarer kring utbudet av Disney-filmer. Några biblioteksbesökare vill att de ska köpa in fler Disneyfilmer medan andra tycker att de redan har för mycket. En fördel de ser med just dessa filmer är att genom att ha Disney-filmer i hyllan så lockas låntagarna dit och i förlängningen också att låna filmer som de kanske annars inte hade valt. Annat som biblioteksbesökarna uppskattar och lånar flitigt är gamla julkalendrar.

För att en film ska vara av hög kvalitet menar Frida och Fanny att den ska ha en fängslande historia, tittaren ska kunna identifiera sig med karaktärerna, samt att skådespeleri och regi ska vara av god kvalitet. Oavsett om det som eftersöks är en film med en rolig, seriös eller en djup historia så ska det vara möjligt att hitta en på

---

¹²⁷ Fanny, Bibliotek F.

biblioteket. "...ibland vill man bara ha en film där man kan skratta. Bara ha kul ihop med filmen kan vara bra."¹²⁸

Frida och Fanny spekulerade lite när de blev tillfrågade om hur de tror att filmens framtid kommer att se ut. De menade bland annat att det hela tiden finns människor som inte hänger med i den snabba teknikutveckling och därför blir "teknikhandikappade", vare sig de vill eller inte. Till denna grupp hör exempelvis mor- och farföräldrar som lånar film när deras barnbarn kommer på besök. Det är här biblioteken kommer in. Dessa måste "ligga både i historien och framtiden"¹²⁹, för att kunna tillgodose alla låntagares behov. Däremot är Frida och Fanny inte säkra på att biblioteken kommer att tillhandahålla film i framtiden, kanske kommer låntagarna att kunna låna film digitalt via Internet. Detta var ej möjligt i någon större utsträckning då intervjuerna genomfördes. Då återstår fortfarande problemet med de "teknikhandikappade" mor- och farföräldrarna, men kanske kan biblioteket och Internet komplettera varandra.

---

¹²⁸ Fanny, Bibliotek F.

¹²⁹ Frida, Bibliotek F.

7 Analys

Vi kommer i detta kapitel göra en analys av de resultat vi fått från de gjorda intervjuerna. Analysen består av två delar. Den första delen är kopplad till George Rehrauers verk *The film user's handbook: a basic manual for managing library film services*.¹³⁰ Därefter kommer vi att se närmare på de nyckelord som *Svensk Biblioteksförning* presenterat i rapporten *Reflektioner kring bibliotekens utveckling: slutrapport från Svensk Biblioteksförnings utvecklingsråd för verksamhet och användarkrav*.¹³¹

7.1 Rehrauers tre faser

Vi kommer här nu att presentera en analys uppdelad efter George Rehrauers tre faser *locating films*, *obtaining films* och *selecting and evaluating films*. Dessa faser speglar de stadier bibliotekarierna går igenom under inköpsprocessen.

7.1.1 Locating films

Enligt Rehrauer så går bibliotekarier igenom tre faser vid inköp: *locating films*, *obtaining films* och *selecting and evaluating films*. I fasen *locating films* så söker bibliotekarien efter förslag på lämpliga filmer.¹³² Dessa källor till inhämtning av information är till exempel film, utbildning, professionella recensioner och information från detaljhandeln. Övriga källor är enligt Rehrauer bland annat kataloger från distributörer, statliga kataloger, utvärderingsguider och -tjänster samt genom olika filmorganisationer.¹³³

För att införskaffa information om nya filmer vänder sig våra informanter ofta till recensioner i olika former. Många nämner att de läser igenom *BTJ-häftet*. Detta gör även de informanter som inte köper någon film därifrån och då i syfte att få inspiration. Informanterna läser också de kataloger de får av sina filmdistributörer för att få förslag. En del nämner också att de läser om filmer i diverse dagstidningar och tidskrifter som *Filmtidningen Ingemar*.¹³⁴ Andra källor till recensioner är program som *Filmkrönikan* på SVT och andra TV-program av den typen.

Andra källor till inspiration inför filminköpen som inte presenteras i form av färdiga recensioner är program om film, till exempel Oscarsgalan eller reportage från filmfestivaler som den i Cannes. Dessa källor är närbesläktade med bibliotekariernas eget filmtittande i och med det att det sker på fritiden och inte uttalat är jobbinriktat. De

---

¹³⁰ Rehrauer 1975.

¹³¹ Svensk Biblioteksförning 2008a.

¹³² Rehrauer 1975, s. 70-80.

¹³³ Ibid., s. 70-75.

¹³⁴ År 2007 bytte *Filmtidningen Ingemar* namn till *Allt om Film*.

intervjuade bibliotekarierna ser inte sitt eget filmtittande och intresse som en del av sitt jobb, men indirekt påverkar det inköpen ändå genom att väcka nyfikenhet på vissa filmer och öka kunskapen om ämnet. På samma sätt så nämner flera av bibliotekarierna att de påverkas av familjemedlemmar och deras åsikter om filmer. Cecilia säger att då hennes barn var små så hade hon bättre koll på småbarnsfilm, men nu när de är äldre har hon bättre koll på utbudet av ungdomsfilm, familjemedlemmar påverkar nog mer än vad många är medvetna om.

7.1.2 Obtaining films

Nästa steg i Rehrauers modell är *obtaining films*. Rehrauer nämner att förutom att köpa film så finns ibland möjligheten att leasa film.¹³⁵ Detta är något som en av informanterna nämnde att de gjorde tidigare när de började ta in film, men i dagsläget är det inte några som får sina filmer på det sättet.

Det är inte alltid det lättaste för biblioteken att få tag på de filmer de är intresserade av att köpa in. Adam på Bibliotek A hade till exempel dilemmat att han visste att det fanns film inom ett visst område som låntagarna vill ha, utländsk film med musikinslag, men på grund av att dessa inte hade uthyrningsrättigheter, kunde varken han eller hans kollegor på biblioteket köpa in dem.

Informanterna uppgav att de inte var uppboundna av avtal, utan de hade rätt att köpa film var de ville men att de begränsades av att endast ett fåtal filmdistributörer kunde erbjuda film med biblioteks- och uthyrningsrättigheter. Faktorer som våra informanter uttryckt har varit betydande, vid val av filmdistributör, har bland annat varit att det ska vara lätt att få tag i de filmer som efterfrågas, oavsett om de är nya eller lite äldre filmer och att filmdistributörerna ska erbjuda båda breda och lite smalare filmer. Priset har inte varit den mest avgörande faktorn uppgav bibliotekarierna, även om det visst spelade en roll.

Informanterna använde till största delen samma filmdistributörer. Mest utnyttjade av dessa var Distributör 1, som fem av våra undersökta bibliotek använde sig av. Andra populära filmdistributörer var Distributör 2 och Distributör 3. Flera av våra undersökta bibliotek har tidigare använt sig av Distributör 2, men just nu är det bara Cecilia, Eva och Frida och Fanny som gör det. Barnbibliotekarien på Adams bibliotek köpte tidigare alla barnfilm från Distributör 2, men har trappat ner på detta. Beatrice valde att byta filmdistributör då Distributör 1 var både billigare och hade ett bättre urval jämfört med Distributör 2. Cecilia och Eva köper även film från Distributör 3. Cecilia köper direkt från förlaget, medan Eva köper deras filmer genom Distributör 2. Eva hör även till dem som köper in film på teckenspråk från Distributör 4.

Antal filmer som köps, från de olika filmdistributörerna varierar mycket mellan de olika biblioteken. Adam, Beatrice och Eva jobbar på bibliotek som är olika stora och detta avspeglas i filminköpen. Adams bibliotek köper ca 25 filmer per kvartal från Distributör 1, medan Beatrice inte köper mer än tre filmer/månaden. Eva köper ca 40-50 filmer/år från Distributör 2, medan Beatrice inte köper mer än någon enstaka per månad.

---

¹³⁵ Rehrauer 1975, s. 75-79.

Gemensamt för dessa bibliotek är att de vissa gånger köper fler barn eller ungdomsfilmerna i förhållande till vuxenfilmer.

Flera av våra informanter har nämnt att de efterlyser film för de lite äldre barnen. De nämner att de saknar filmer för barn i mellanåldern. Det finns tillgång till filmer för barn under 12 år och för de över 15 år, men utbudet för 12-15 år är inte lika stort.

Ett annat önskemål från informanternas sida är att det ska gå att få tag på filmerna snabbare. Ibland upplevs det som att filmerna med uthyrningsrätter kommer långt efter att filmerna getts ut till vanliga konsumenter.

7.1.3 Selecting and evaluating films

När informanterna fått lämpliga inköpsförslag och undersökt vad som tillhandahålls av filmförläggarna börjar urvalsprocessen. Informanterna har då samlat på sig information genom diverse recensioner, filmer de själva sett och eventuella inköpsförslag från låntagarna. När denna information inte räcker till vänder de sig ofta till en ytterligare källa, Internet. Flera informanter nämnde att de läste recensioner på Internet och självfallet kan denna läsning också räknas in i *locating films* precis som många andra källor till förslag på inköp också kan användas vid *selecting and evaluating*. Internet tjänar ändå till en stor del som källa då informanterna vill kontrollera information och omdömen om en specifik film. Frida och Fanny säger själva att valet av informationskälla beror på syftet. De, Adam och Eva är flitiga användare av *IMDb* på Internet där de kan läsa sammanfattningar av filmers handlingar och hittar övrig information om till exempel skådespelare och regissörer. Där har de även tillgång till recensioner gjorda av ”vanliga tittare” vilket kan vara värdefullt.

När väl förslag på filmer har kommit in och informanterna har undersökt möjligheterna att få tag på dessa och letat reda på extra information om de filmer som verkar intressanta så börjar den slutliga fasen med att välja filmer. Det är dags att utvärdera och göra de slutgiltiga valen. Det finns då en mängd frågor att beakta vid denna punkt. Hur väl passar filmens syfte in med de målsättningar som biblioteket har? Är filmen lämpad för bibliotekets användare? Hur framställs filmens budskap? Fullföljer filmen bibliotekets kvalitetskrav?¹³⁶

De flesta av de undersökta biblioteken saknar en separat inköpspolicy för film. I den mån biblioteket har en inköpspolicy så följs mestadels råd som satts upp för övriga inköp på biblioteket. De regler som gäller för barnlitteratur gäller även för barnfilm och de regler som gäller för skönlitteratur för vuxna gäller även för film för vuxna. Ett av de bibliotek som har en inköpspolicy är Bibliotek C. Cassel och Futas menar att det är viktigt att det finns en inköpspolicy och anser att den till och med bör revideras minst vart femte år.¹³⁷

Att det inte finns några formella regler för inköp av film betyder inte att biblioteken helt saknar riktlinjer att rätta sig efter. Flera av informanterna berättar att de har fått

---

¹³⁶ Rehrauer 1975, s. 81f.

¹³⁷ Cassel & Futas 1991, s 88f.

muntliga riktlinjer från biblioteket och från kommunen. Doris nämner bland annat att ”politikerna” har bestämt att biblioteket inte får ta ut någon avgift för utlån av film. Denna regel har inte de andra biblioteken, utan de har valt att ta ut en mindre avgift. På Bibliotek E är det de avgifter som kommer in från utlåningen av film som finansierar nyinköp.

Andra riktlinjer som finns är att biblioteken inte ska konkurrera med de lokala filmuthyrarna. De bibliotek som inte har det som en uttalad regel har det ändå som ett eget valt mål och flera av informanterna talar om vikten av att biblioteket ses som ett komplement och inte som en konkurrent till videobutiker, bensinmackar och andra ställen som hyr ut film.

Filmerna diskuteras ofta i samband med mediemöten för inköp av litteratur till biblioteket och då kan bibliotekens övriga bibliotekarier vara med och påverka. Detta kan ses som ett sätt att se till att filminköpen följer de generella reglerna för inköp av media som trots allt finns på en del bibliotek, formella likväl som informella regler.

När det gäller själva utbudet av filmer så påverkas det självklart av målet att vara ett komplement. Biblioteken väljer kanske inte de allra mest kommersiella filmerna utan satsar på lite äldre och smalare filmer. Detta är en tanke som finns hos flera av biblioteken. Ett bibliotek som däremot går mot strömmen är Bibliotek B. Beatrice berättar att de från början försökte välja lite mer smalare filmer men att de gått ifrån detta på grund av att det då inte lånades ut så mycket film. Även Adam på bibliotek A är lite emot att bara välja film som ses som lite ”finare” och tycker det är roligt att kunna chockera ibland, dock utan att tumma på kravet att det ska finnas någon sorts kvalitet i filmen. Detta är även något som återkommer hos de andra informanterna. Kravet på att det ska vara kvalitet i filmerna. Även de bibliotek som kan tänka sig att välja mer kommersiell film säger sig tänka på att det ändå ska kännas som en kvalitetsfilm. Tidigare nämnda Bibliotek C som faktiskt har en medieplan som även inkluderar film har lagt stort fokus på just kvalitetsbegreppet.

7.2 Svensk Biblioteksförnings fyra nyckelord

Svensk Biblioteksförning presenterar fyra termer: *tillgänglighet*, *delaktighet*, *angelägenhet* och *personalutveckling*. Svensk Biblioteksförning avser med dessa termer att ge riktlinjer för bibliotekens framtida utveckling. Vi har valt att använda oss av dessa nyckelord i vår undersökning då vi är intresserade av hur biblioteken ser ut i dag och hur de kan vidareutvecklas.

7.2.1 Tillgänglighet

Ett bibliotek ska sträva efter att vara flexibelt och användarvänligt för alla sorters människor oavsett eventuella funktionshinder, levnadsomständigheter ålder eller kön.

Bibliotekstjänster ska även kännetecknas av snabbhet och det ska inte kosta något vid beställning av litteratur och medier.¹³⁸

Ett bibliotek ska fysiskt och psykiskt vara tillgängligt för alla. Omvärldsbevakning ska ständigt vara i fokus för att passa biblioteksanvändarna på bästa sätt. Det ska vara lätt att låna och lämna tillbaka lånat material på biblioteket.¹³⁹ De besökta biblioteken kunde inte alltid leva upp till detta. Flera av dem var små bibliotek, trots att de var kommunens huvudbibliotek och hade därför ibland väldigt korta öppettider eller stängt ett par dagar i veckan. På ett bibliotek var det bara möjligt att lämna tillbaka filmer vissa dagar. På vissa ställen gick det bara att låna film på huvudbiblioteket, medan det på andra ställen även fanns film på filialerna. Vissa bibliotek var till och med så flexibla att de börjat låta filialerna göra sina egna inköp för att de skulle kunna anpassa sig efter samhällsstrukturen. Vi lät alla våra informanter berätta om deras kommun och samhälle. Alla har varit överens om att de försöker, så gott det går, att ta hänsyn till lokalsamhällets karaktär. I vissa samhällen har det funnits väldigt mycket barnfamiljer och i andra mycket invandrare och de har försökt beakta detta vid filminköpen. Eva hoppas att det kommer komma flera filmer på andra språk för att stilla det behov hon kan se finns i hennes kommun.

Alla informanterna ser positivt på filmens framtida roll på biblioteken. Flera tror dock att de kommer att sluta köpa in VHS-filmer och istället enbart köpa DVD eftersom det är det som efterfrågas mer och mer. Vissa av informanterna tror att de kommer att behålla de gamla VHS-filmerna medan några andra tror att de med största sannolikhet kommer att gallra ut dem. Doris tror att det i framtiden kommer att bli möjligt att ladda ner film från Internet. Huruvida detta kommer att påverka biblioteken har hon ingen uppfattning om. Sedan tillfället för intervjuerna har det dykt upp flera sådana tjänster kallade Video on Demand (VoD). Några exempel på marknaden är bland annat SF Anytime och film2home. VoD är betaltjänster där användaren för ungefär samma summa som han eller hon hade betalat hos den lokale filmuthyraren kan ladda ner en film direkt i datorn. Denna är sedan tillgänglig under 24 timmar innan den automatiskt raderas från datorn.

7.2.2 Delaktighet

Nyckelordet *delaktighet* innebär att låntagarna ska ses som medskapare av biblioteken. Bibliotekarierna ska uppmana låntagarna till egna åsikter och till att komma med inköpsförslag. De inkomna åsikterna ska beaktas och tas tillvara på i biblioteksarbetet och låntagarnas kompetens ska betraktas vara lika mycket värd som bibliotekariernas.¹⁴⁰

På de undersökta biblioteken mottogs förslag från användarna med entusiasm och så långt det var möjligt försökte de tillfredsställa dessa önskemål. Man beklagade att förslagen väldigt få. På Bibliotek F uppskattades inköpsförslagen till ca 20 förslag om året medan de på de andra biblioteken fick något färre. Andra uppgav att de knappt fick några inköpsförslag från låntagarna. På Bibliotek F kom förslagen till stor del från

---

¹³⁸ Svensk Biblioteksforening 2008a, s. 8f.

¹³⁹ Svensk Biblioteksforening 2008a, s. 8f.

¹⁴⁰ Svensk Biblioteksforening 2008a, s. 9.

ungdomarna.¹⁴¹ Informanterna önskade att de fick fler inköpsförslag och efterlyste en aktivare påverkan från sina biblioteksanvändare. För att öka låntagarnas delaktighet på bibliotek föreslår Svensk Biblioteksförning att biblioteken startar samtalsgrupper, erbjuder klotterplank och förslagslådor. Låntagarna ska ses som ”medskapare i verksamheten”.¹⁴²

7.2.3 Angelägenhet

Tredje nyckelordet är *angelägenhet*. Med det menas att biblioteken inte bara ska tillhandahålla litteratur och medier utan också vara ett informationscenter med lärcentra, café, medborgarkontor och möteslokaler. Biblioteket ska tillhandahålla och erbjuda litteratur och andra medier, hålla i författarkvällar och liknande.¹⁴³

Eva hoppas att medieformen film ska locka andra sorters människor till biblioteken och inte bara de som gillar att läsa. Biblioteket ska vara till för alla. För att detta ska lyckas krävs dock att de som bibliotek har ett stort och brett utbud av film och kan erbjuda både lite smalare och bredare genrer. Biblioteket ska vara ett komplement till andra kommersiella aktörer på marknaden. En förhoppning från Adams sida är att det ska ses som lika naturligt att gå till hans bibliotek och låna en film som det är att gå till en filmthyrare.

Frida och Fanny poängterar att det ständigt sker en utveckling inom teknik och att människor anpassar sig olika fort. Det är viktigt att biblioteket håller sig uppdaterat med den senaste tekniken. Detta för att kunna vara en resurs för låntagarna och samhället. Detta kan också kopplas samman med begreppet *tillgänglighet*. Mor- och farföräldrar kan inte alltid lika mycket om ny teknik som deras barn och barnbarn, men det betyder inte att de inte är intresserade av den nya tekniken. Bibliotekens roll är att finnas till för alla och att vara alla behjälpliga. Det är därför viktigt att de som institution kan hjälpa båda gamla och unga filmintresserade. Frida och Fanny tror precis som Doris att det kanske kommer att bli möjligt att ladda ner film från Internet. Skulle detta bli möjligt, kanske det inte längre tillhandahålls film på bibliotek. Kanske blir det bibliotekens uppgift att ta hand om de låntagare som inte har tillgång till eller kunskap om Internet eller hur film laddas ner. Precis så håller det på att bli med Mediejukeboxen som Distributör erbjuder. Bibliotekarierna finns där som förmedlare och som en hjälp med den nya tekniken.

7.2.4 Personalutveckling

Sista nyckelordet Svensk Biblioteksförning har tagit fasta på är *personalutveckling*. Bibliotekarierna ska erbjudas aktuell utbildning inom diverse områden. Det ska finnas

---

¹⁴¹ Frida, Bibliotek F.

¹⁴² Svensk Biblioteksförning 2008a, s. 9.

¹⁴³ Ibid., s. 10.

ett tydligt samband mellan de utbildningar som erbjuds de yrkesverksamma bibliotekarierna och den forskning som bedrivs på området.¹⁴⁴

Svensk Biblioteksförning påpekar hur viktigt det är att bibliotekarier får grund- och fortbildning i bibliotekets resurser, detta för att kunna tillgodose låntagarnas behov på bästa sätt. Betydande faktorer är en kompetensutveckling som är anpassad till bibliotekens behov, ett klart ledarskap, samt en interaktion mellan yrkesverksamma, forskare samt utbildning.¹⁴⁵ Det folkbiblioteks- och skolbiblioteksmanifest IFLA och Unesco gemensamt utarbetat menar även det att en god grundutbildning och fortsatt vidareutbildning är viktigt för att kunna ge låntagarna en fullgod service.¹⁴⁶ Trots detta är det endast en av våra intervjupersoner, Beatrice, som fått någon sorts utbildning inom film. De resterande sex informanterna förlitar sig på sin egen tidigare kunskap. Utbildningen som Beatrice har gått har fram till idag bestått av ett antal föreläsningar, varav en har handlat om inköspolicy, utbud och vad en bibliotekarie bör ha i åtanke vid inköp av film. Ansvariga för utbildningen har varit Regionbiblioteket. Alla intervjupersoner var medvetna om att Regionbiblioteket anordnat en utbildning men de har på grund av olika anledningar inte kunnat delta. Informanterna uppgav i flera fall att de var intresserade av att delta om möjligheten till liknande utbildning skulle ges i framtiden.

Enligt Svensk Biblioteksförning arrangeras det vid behov konferenser inom olika områden. Vem eller vilka som ansvarat för dessa har varierat¹⁴⁷. Om det varit någon konferens om ämnet film framgår inte. Det är heller inte någon av våra intervjupersoner som nämnt att de deltagit på någon sådan. Svensk Biblioteksförning nämner även att det finns kurser och utbildning inom ämnen som är aktuella på biblioteken, men på grund av bibliotekens brist på pengar och bibliotekariernas brist på tid har det fram till idag varit få bibliotekarier som deltagit i några av dessa.¹⁴⁸

---

¹⁴⁴ Svensk Biblioteksförning 2008a, s. 11.

¹⁴⁵ Ibid.

¹⁴⁶ Svenska Unescorådet 2006, s. 12.

¹⁴⁷ Svensk Biblioteksförning 2008b, s. 7.

¹⁴⁸ Ibid., s. 3.

8 Slutsatser

Vi kommer i detta kapitel gå igenom våra frågeställningar och de svar vi fått på frågorna. Vi inleder med de frågor vi använt oss av i problemställningen och presenterar därefter slutsatsen utefter varje enskild fråga.

- **Har biblioteken någon inköspolicy och hur är den i så fall formulerad?**

Vi var intresserade av att undersöka om biblioteken hade någon inköspolicy och i så fall hur den var formulerad. Till vår förvåning så verkade det råda en viss brist på sådana. Informanterna sa sig inte ha någon specifik policy eller plan för inköp av mediet film, förutom Cecilia. Biblioteken hade oftast en allmän inköspolicy som gällde även för film. Stort fokus låg på filmernas kvalitet. Det skulle kännas att det fanns något av värde i filmen och att den skulle kunna väcka intresse. Adam på Bibliotek A gillade att chockera med sina filmval och köpte ibland in en del oväntade titlar, men han var ändå nogga med att inte tumma på kvalitetskravet.

Även om de berörda bibliotekarierna var ansvariga för filminköp på sina bibliotek så avgjorde de inte helt själva vilka filmer som skulle köpas in. Vanligt var att man höll mediemöten där alla typer av medieinköp diskuterades gemensamt. På detta sätt påverkade de andra bibliotekarierna som var bundna av inköspolicyer för böcker även filminköpen och genomsyrade dessa med sitt synsätt.

Informanterna sa att det inte fanns någon inköspolicy för film, men det betyder inte att de inte har några regler att rätta sig efter. En bibliotekarie nämnde att det från kommunhåll tagits beslut att filmerna ska vara gratis. Andra bibliotekarier nämnde att det fanns beslut på att biblioteken inte skulle konkurrera med lokala filmuthyrare och att de skulle vara ett komplement och därför valde de att köpa in lite smalare filmer. Det kan ses om en del av en inofficiell inköspolicy.

- **Vilka informationskällor använder sig bibliotekarierna av vid urvalsarbetet?**

Informanterna använder sig av många olika informationskällor. De läste bland annat dagstidningar, tidskrifter och filmkataloger. Katalogerna fick de från sina leverantörer. Många uppgav även att de använde sig av *BTJ-häftet*, även de som inte köpte film därifrån sa sig dra nytta av häftets recensioner. Gemensamt för dessa olika källor var att de rörde någon form av recensioner.

De såg också en del på olika tv-program om film och såg en del film privat. Bibliotekarierna hävdade dock att detta var för deras eget nöjes skull och inte för sitt yrke som bibliotekarier. Vi menar att det ena ger det andra. Informationen de hämtar upp i andra sammanhang lagras och påverkar dem i yrkesrollen när de sedan letar efter filmer till sitt bibliotek. Det är mycket lättare att fälla ett korrekt omdöme om man sett filmen själv till exempel än att bara förlita sig på recensenter. Andra källor till information är de åsikter och synpunkter de intervjuade bibliotekarierna får från sina familjemedlemmar och arbetskamrater.

I sista fasen av urvalsarbetet, *selecting and evaluating films*, var kollegorna väldigt viktiga för besluten. Inköpen diskuterades ofta gemensamt på mediemöten. En annan viktig källa var Internet som användes som uppslagsverk för att ta reda på mer fakta om en film och söka reda på fler recensioner, då bland annat från lekmän till skillnad mot tidningarnas professionella recensenters åsikter.

- **Vilka filmdistributörer väljer bibliotekarierna att vända sig till och hur upplevs dessa?**

Informanterna tillfrågades om deras bibliotek var bundna av några inköpsavtal vilket inga visade sig vara. De var inte tvingade att köpa från endast en distributör de hade avtal med utan kunde fritt välja var de ville köpa sina filmer. De nämnde att det självfallet gällde distributörer som hade uthyrningslicenser till sina filmer.

De filmdistributörer våra bibliotekarier använde sig av var Distributör 1, Distributör 2 och Distributör 3. Eva på Bibliotek E köpte även in teckenspråkig film från Distributör 4. Flera av biblioteken hade tidigare vänt sig till Distributör 2 för inköp av film, men de blev missnöjda med det begränsade utbudet och började titta åt andra håll. De upplevde att Distributör 2 hade ett för dåligt utbud och att det var svårt att beställa reservskivor till filmer de haft ett tag.

Distributör 1 har länge vänt sig mot biblioteken och på sista tiden tagit en stor del av marknaden med sitt filmutbud och med Mediejukeboxen de numera erbjuder. Där kan låntagarna själva ladda ner media till bärbara enheter. Bibliotekarierna berättar att de upplever att Distributör 1 har ett större utbud. De uppger även att de ligger bättre till prismässigt än de inköpskanaler de annars använt sig av. Det verkade som om inte priset var den största faktorn, även om det spelade roll, utan det var utbudet det hängde på i första hand.

Det bibliotekarierna önskade var ett ännu större utbud att välja från. Ett av de områden där de särskilt önskade större utbud var bland annat för barn i åldrarna 12-15 år där de upplevde att det fanns ett stort glapp. De upplevde det som att det fanns film för barn som var yngre och barn som var äldre, men dåligt utbud för denna mellanålder. De önskade även att snabbare kunna få nya och aktuella filmer till sitt bestånd samt filmer på fler språk.

- **Hur ser bibliotekarierna på sin egen kompetens gällande film och inköp?**

De intervjuade bibliotekarierna saknade till stor del formell utbildning i ämnet film och inköp. Endast en av dem uppgav att hon hade gått på en utbildning rörande film som anordnades av Regionbiblioteket. Utbildningen tog upp saker som inköpspolicy, utbud och vad man som bibliotekarie bör beakta vid inköp av film. Övriga bibliotekarier uppgav att de var medvetna om att en sådan utbildning hållits, men att de av olika anledningar inte kunnat delta. Enligt Svensk Biblioteksförning är den största faktorn till att det saknas vidareutbildning på svenska bibliotek för lite resurser i form av tid och

pengar.¹⁴⁹ Bibliotekarierna var positiva till att delta i liknande utbildningar i framtiden om tillfälle ges.

Bibliotekarierna var filmintresserade privat och kände att de hade god kunskap om ämnet genom eget intresse och genom till exempel familjemedlemmar. De påpekade även att de diskuterade filmerna på mediemöten och att de därigenom fick ta del av den kompetens deras kollegor besatt.

Svensk Biblioteksforening påpekar att det är viktigt med fortbildning för att kunna ge låntagarna en fullgod service.¹⁵⁰ Detta är något vi som utomstående finner att vi saknar på de undersökta biblioteken, men det verkade inte bekymra bibliotekarierna.

- **Hur motiverar bibliotekarierna att biblioteken tillhandahåller film?**

Vi frågade bibliotekarierna varför de ansåg att deras bibliotek skulle ha film i sitt utbud. Många av dem menade att film var ett bland flera medier och hade lika stor rätt att finnas på biblioteket som litteratur. Filmen berättar en historia lika väl som en bok göc\$och kan i många avseenden fungera som ett komplement. Låntagarna får till exempel en chans att se både filmen och boken, om den möjligheten finns, och kan på så sätt tillgodogöra sig en historia på flera sätt. Dessutom har film fördelen att personer med eventuella funktionshinder lättare kan ta till sig budskapen i berättelserna.

En annan faktor var att låntagarna ville ha film på biblioteken och bibliotekarierna anser att detta är en service de gärna ville erbjuda sina besökare, då de försöker ta hänsyn till låntagarnas önskemål så långt det går. Biblioteken strävar efter att ha ett utbud som är anpassat efter det samhälle det finns i. Ibland är det inte möjligt på grund av det begränsade utbudet.

Biblioteken anser att det är deras skyldighet att följa med i utvecklingen och kunna erbjuda det senaste inom tekniken. På så sätt kanske de kan locka andra människor som inte vanligtvis besöker bibliotek på grund av att de inte har något intresse av att läsa litteratur. Kanske kan man locka dem med film istället. Detta speglar bibliotekens mål att vara en resurs för alla sorters människor med diverse olika intressen.

Förutom de ovan nämnda faktorerna vill informanterna se sina bibliotek som komplement till de lokala filmuthyrarna och kunna erbjuda lite smalare filmer än vad dessa kan. Att en film hittas på ett bibliotek ska kunna ses som en kvalitetsstämpel. Biblioteken har även möjligheten att ha kvar lite äldre filmer och har inte samma press som en vinstdrivande filmuthyrare har.

---

¹⁴⁹ Svensk Biblioteksforening 2008b, s. 3.

¹⁵⁰ Ibid.

9 Diskussion

I detta kapitel kommer vi att diskutera de slutsatser vi dragit av undersökningen samt kommentera arbetets gång och ge förslag till fortsatt forskning.

9.1 Kommentarer till resultat och slutsatser

Vi började vår studie med en föresats att undersöka förhållandena för inköp av barn- och ungdomsfilm. Under uppsatsens gång märkte vi dock att de förhållanden som de inköpsansvariga för barn- och ungdomsfilm beskrev inte skilde sig särskilt mycket från de förhållanden som rådde för film för vuxna. Fokuset på vår uppsats övergick gradvis till att röra mer generella förhållanden för film på bibliotek än, uteslutande för barn- och ungdomsfilm.

Syftet med den här magisteruppsatsen var att undersöka hur bibliotekarier på folkbibliotek går tillväga vid inköp av barn- och ungdomsfilm. Vi ville försöka få en inblick i vilka källor till information bibliotekarierna har tillgång till under urvalsprocessen och vad de anser om utbudet av film. Det vi har upptäckt är att bibliotekarierna förlitar sig mycket till recensioner av diverse slag. Även Hjørland menar att *recensenternas* lektörsutlåtanden, samt recensioner i tidningar och tidskrifter väger tungt vid bibliotekets beståndsutveckling.¹⁵¹ Detta kan bero på den brist på pengar som biblioteken har idag och då i förlängningen brist på tid för bibliotekarierna. De har mindre tid att lägga ner på research än de skulle vilja och får därför bygga sina beslut på andras utlåtanden. Det gäller även med litteratur, men vi kan känna att filmmediet är så komplext att det kräver lite extra eftertanke. De intervjuade bibliotekarierna har fått väldigt lite utbildning inom ämnet film, men de menar att de har tillräcklig kunskap för sin yrkesutövning.

Under analysens gång gjorde vi reflektionen att den första och den sista av Rehrauers tre faser *locating films* och *selecting and evaluating films* är väldigt tätt sammanknutna. Den information som samlas in vid det allmänna sökandet efter förslag är även den information som till stor del används vid de slutgiltiga besluten. Ibland kompletterar informanterna dock med extra information om det behövs. Även gällande Svensk Biblioteksförnings fyra nyckelord gjorde vi reflektionen att flera av termerna var tätt sammanknutna. Där var det *tillgänglighet* och *angelägenhet* rörde liknande ämnesområden. De handlar båda om att göra biblioteket till en central och viktig plats som finns där för alla typer av människor. Även termen *delaktighet* är kopplad till de begreppen. Biblioteket måste vara tillgängligt och angeläget för biblioteksanvändarna för att delaktighet ska uppstå. En god grund till detta kan läggas genom aktuell och regelbunden personalutveckling.

Vi är helt klart överens med våra informanter, att de som bibliotek måste vara uppdaterade. Ett bibliotek kan kanske inte erbjuda allt nytt, men bör nog ändra sträva efter att införskaffa så mycket som möjligt. Detta är en åsikt som stöds av Cassell och Futas. De menar att biblioteket ska erbjuda även ny och aktuell film som är attraktiv för

---

¹⁵¹ Hjørland 1997, s. 14.

alla samtidigt som det ska erbjuda äldre kvalitetsfilm och beskriver det som att biblioteket ska representera både dåtid, nutid och framtid.¹⁵² Genom att erbjuda diverse medier kan de locka nya människor att besöka biblioteket. Föräldrar som kanske inte varit på biblioteket sen de själva var små kan lockas till biblioteket för att låna film till sina barn. De kan kanske även fånga upp människor som inte har det så bra ekonomiskt. Filmer är överlag dyra att köpa och det är inte säkert att alla har råd med det. Då är det bra att biblioteken kan erbjuda detta och fungera som en jämställande faktor.

Tidigare verkade många bibliotekarier ha haft inställningen att filmerna är där för att locka besökare till biblioteket och att låntagarna sedan ska övergå till litteratur istället. De har inte sett filmen för sitt eget värde utan bara som en bro till läsning. Vi tycker att det varit en olycklig inställning och vill se film för det den är, ett medium bland all annan media på biblioteken. Vi håller med Adam på Bibliotek A när han säger "Världen är ju full av berättelser och det kvittar om du gör dem i text eller på film eller i bild".¹⁵³

I Sanna Taljas undersökning var ett av synsätten till stor del baserat på att tillgodose användarnas direkta önskemål, *The Demand Repertoire*. Det innebär att biblioteket försöker anpassa sig till det samhälle det ligger i och lyssna på inköpsförslag från sina användare.¹⁵⁴ Detta var en tanke som delvis fanns hos de bibliotekarier vi intervjuat. De försökte tillgodose sina låntagares behov, men utan att kompromissa för mycket på målsättningen att erbjuda kvalitetsfilm. Användarna hade stora möjligheter att påverka genom inköpsförslag, men tyvärr fick bibliotekarierna in få sådana och de verkade sakna detta. De menade att de försökte införskaffa alla titlar som efterfrågats. Frågan är om låntagarna kanske inte insett att de kan vara med och påverka inköpen eller så är det som en av bibliotekarierna sa, att de är redan nöjda med vad biblioteket har att erbjuda. Detta beror enligt Andersson och Nilsson på att biblioteken är en del av en kulturell hegemoni. Bibliotekariernas smak påverkar omedvetet användarnas åsikter och gör att de endast efterfrågar verk som de uppfattar som lämpliga på ett bibliotek.¹⁵⁵ Vi medger att hegemoni kanske råder, men att det också kan bero på ren okunskap. Hjørland betonar vad medvetet och omedvetet val innebär för biblioteket och för aktiva och potentiella användare.¹⁵⁶ Vi tror dock att väldigt få människor är medvetna om sin makt att påverka biblioteket och dess bestånd. Trots att en låntagare aktivt besöker biblioteket är det inte säkert att han eller hon kommer med inköpsförslag. Vi menar att biblioteken mer aktivt borde förmedla information om låntagarnas möjligheter att påverka, och tydliggöra detta för att på så sätt kunna få ett bättre och närmare samarbete med sin omgivning.

Cassell och Futas menar att för att följa utvecklingen är det nödvändigt att uppdatera sin inköpspolicy ungefär vart femte år.¹⁵⁷ Vi menar att detta är av yttersta vikt för att ha ett modernt och attraktivt bibliotek som är anpassat efter alla sina besökare. Även Ungerbäck och Wiklund har kommenterat bristen på inköpspolicy. I deras undersökning hade endast 5 % av biblioteken en policy.¹⁵⁸ I vår undersökning hade ingen av informanter en specifik plan för film på sitt bibliotek, även om vissa av dem hade en

---

¹⁵² Cassell & Futas 1991 s. 88-92.

¹⁵³ Adam, Bibliotek A.

¹⁵⁴ Talja 2001 s. 64f.

¹⁵⁵ Andersson & Nilsson 2003, s. 84.

¹⁵⁶ Hjørland 1997, s. 16.

¹⁵⁷ Cassell & Futas 1991 s. 93.

¹⁵⁸ Ungerbäck & Wiklund 2006, s.77.

generell medieplan. Ungerbäck och Wiklunds menar att detta kan göra filmens ställning svag och otydlig. En annan anledning till filmens svaga ställning är enligt Sundell och Sundell att fokuset under 80-talet till stor del hamnade på läsfrämjande åtgärder där boken sågs som hotad av andra medier.¹⁵⁹ Möjligen kan det vara spår av sådana tankar som lever kvar än idag.

Oavsett om ett bibliotek ligger i en större eller mindre kommun verkar de ha en bra relation till andra filmuthyrare. Biblioteken har säkerligen ett större utbud av film jämfört med exempelvis bensinstationer, men bensinstationerna och filmbutikerna har bättre öppettider jämfört med biblioteken. Det är även större chans att man som filmintresserad kan hitta lite äldre och mer tänkvärda filmer på ett bibliotek, men vill man ha det allra nyaste inom film kanske det är bättre att besöka en annan filmuthyrare. I två av Taljas andra synsätt ligger tyngdpunkten på att vara ett alternativ till andra mer kommersiella källor, *The General Education Repertoire* och *The alternative Repertoire*. Detta är en åsikt som uttrycktes av flera av informanterna. De talade tydligt om att de såg sina bibliotek som komplement till lokala uthyrare av film.

Vi tycker det är intressant att våra informanter har olika uppfattning om vilken film distributor som de anser är bäst. Urvalet borde vara rätt likvärdigt hos de olika distributörerna då utbudet av filmer med biblioteks rättigheter inte är så stort. Distributör 2 säger själva att de är störst inom mediebranschen, men flera bibliotek uppger att de valt att gå över till andra film distributörer då de inte varit nöjda med deras filmutbud och möjligheter att leverera ersättningsexemplar. I Ungerbäck och Wiklunds undersökning menade Distributör 2 att de försökte anpassa sig till vad biblioteken brukade efterfråga men att de begränsades av tillgång till rättigheter.¹⁶⁰ Vi fick vid intervjuerna intrycket av att informanterna var lite frustrerade över att inte kunna köpa vad de ville på grund av att de är begränsade till filmer med uthyrnings rättigheter. När väl låntagarna kommer med förslag så är det filmer som inte går att få tag på trots att de vänt sig till de distributörer som har störst utbud på marknaden. Även Hjørland betonar *Förlags- och mediesektorn* makt att påverka vad som kommer att bli tillgängligt på biblioteken.¹⁶¹ Vi tror att det finns stora outnyttjade marknadsandelar för företag som Distributör 1, Distributör 2 och Distributör 3.

Svensk Biblioteks förening menar att faktorerna tid och pengar spelar en stor roll. Har ett bibliotek väldigt lite personal eller en stram budget har det varken råd eller tid att skicka någon av sina anställda på utbildning, hur gärna de än vill. Ett alternativ kunde då vara nätbaserad undervisning och distanskurser, vilket vi menar skulle bli mindre kostsamt i både tid- och pengar. Genom att bibliotekarierna blir mer utbildade inom sitt område kan de göra bättre val vid inköp och skapa en mer samling bättre anpassat till behov och de förutsättningar som finns. Kanske kan de också bli effektivare vid inköpen och på det sättet spara pengar i det långa loppet. Vi tror att fler och fler användare vill ha film på biblioteken och då är det bibliotekens skyldighet att följa med i utvecklingen. Bibliotekarierna själva verkade tycka att deras kunskap om film räcker för bibliotekens behov. Hjørland menar att det är viktigt att bibliotekarierna har kunskap och vilja att vidareutbilda sig inom sitt inköpsområde. Det går inte att bara vara nöjd med det man har.¹⁶² Vi frågar oss om det beror på att de inte ser film som lika viktigt

---

¹⁵⁹ Sundell & Sundell 2004, s 89.

¹⁶⁰ Ungerbäck & Wiklund 2006, s.73.

¹⁶¹ Hjørland 1997, s. 14

¹⁶² Ibid., s. 12

som böcker och något som inte kräver samma kunskap? Detta strider i så fall mot de uttalanden vi tidigare fått om att film är ett medium bland flera på biblioteken. Vi frågar oss då om till exempel en barnbibliotekarie skulle nöja sig med den egna kunskapen på området och aldrig efterfråga fortbildning? Vi tror inte det, men det får i så fall vidare forskning utreda och är bara en spekulering från vår sida.

Vi är medvetna om att intervjuerna är en aning daterade, men anser inte att detta har så stor betydelse för resultatet då vi menar att processen är den samma. Mycket har dock hänt inom området film från det att vi började med vår undersökning till dess att den slutfördes. Vi har använt oss av litteratur som publicerats både före och efter undersökningens genomförande för att kunna knyta den till aktuella förhållanden.

9.2 Förslag till fortsatt forskning

Uppsatsarbetet har varit spännande om än ganska jobbigt stundvis. Vi upplever att ämnet är relevant och spännande att det finns mycket att undersöka inom området film. Vi tycker till exempel att det skulle vara intressant att göra en undersökning liknande den vi gjort för att undersöka hur synen på film och utlåning har förändrats över tid då det gått ett par år mellan det att intervjuerna gjordes och att uppsatsarbetet avslutades. Sedan 1 april, 2009 är det olagligt att ladda ner film från Internet. Det skulle vara intressant att undersöka hur detta har påverkat bibliotekens utlåningsstatistik. Har antalet utlån ökat och är det många nya låntagare som hittat till filmavdelningarna?

Vi har i vår uppsats undersökt inköp av film på sex bibliotek som varierat i storlek. Ett intressant fokus och förslag till ämne hade varit att undersöka om ett bibliotek i en liten kommun har fler utlån per invånare jämfört med ett bibliotek i en större kommun. I en större kommun finns det flera filmuthyrare som kan konkurrera om antalet lån.

Detta var bara några av de idéer till vidare forskning som vi har funderat över. Möjligheterna inom ämnet är stora i takt med att fler och fler bibliotek erbjuder film.

10 Sammanfattning

Syftet med uppsatsen var att undersöka hur bibliotekarier går till väga vid inköp av barn- och ungdomsfilm. Vi ville med detta få en inblick i hur urvalsprocessen gick till och hur bibliotekarierna upplevde utbudet av film. Vi var intresserade av detta ämnesområde på grund av att vi upplevde det som att fler och fler bibliotek valt att tillhandahålla film.

Vi har i vår uppsats arbetat utifrån följande frågor:

- Har biblioteken någon inköspolicy och hur är den i så fall formulerad?
- Vilka informationskällor använder sig bibliotekarierna av vid urvalsarbetet?
- Vilka filmdistributörer väljer bibliotekarierna att vända sig till och hur upplevs dessa?
- Hur ser bibliotekarierna på sin egen kompetens gällande film och inköp?
- Hur motiverar bibliotekarierna att biblioteken tillhandahåller film?

Vi valde att göra en kvalitativ undersökning och valde därför att göra intervjuer med löst sammansatt struktur för att kunna följa intressanta tankegångar som uppstod under samtalet. Intervjuerna gjordes med sju inköpsansvariga barnbibliotekarier på sex bibliotek i Mellansverige. Biblioteken valdes ut med tanke på geografiskt läge och antalet filmer. Den insamlade datan analyserades utefter Rehrauers teori om de tre faserna *locating films*, *obtaining films* och *selecting and evaluating films* som beskriver inköpsprocessen. *Svensk Biblioteksförning* har i en rapport tagit fram fyra nyckelord för bibliotekens fortsatta utveckling. Dessa ord var *tillgänglighet*, *delaktighet*, *angelägenhet* och *personalutveckling*.

För att få en bakgrund till filmen idag gav vi därefter en kort historik över mediet film och vilka regler som påverkar filminköpen på bibliotek. Ett bibliotek får exempelvis inte köpa in vilken film som helst och från vilken filmdistributör som helst, utan dessa måste inneha uthyrnings- och biblioteksrättigheter. Vi presenterade även i detta kapitel de filmdistributörer som nämns i uppsatsen.

Det har skrivits ett flertal uppsatser inom biblioteks- och informationsvetenskap inom området film, inköp och urvalsarbete och vi har i vår uppsats behandlat ett urval av dessa. Mycket fokus har tidigare legat på urval och inköp av litteratur, men på senare tid har det dykt upp flera uppsatser om film. Vi nämner även ett par inköpsguider som kan vara inspiration för bibliotekarierna i deras förvärvsarbete.

Alla informanter såg film som ett medium bland alla andra och det var en självklarhet för dem att tillhandahålla mediet och vara där som ett alternativ till lokala filmuthyrare. De såg det även som en skyldighet att biblioteket skulle följa med i det senaste inom teknikutvecklingen för att kunna vara en aktuell tillgång för sina låntagare.

Av de intervjuade bibliotekarierna var det bara en som uppgav att hennes bibliotek hade en officiell inköspolicy, men vi fann i vår undersökning att de andra biblioteken också i princip hade inköspolicyer då de följde muntliga förhållningssätt och de övergripande medieplaner som biblioteken satt upp. Dessa regler implementerades genom mediemöten bibliotekarierna brukade delta i.

Informanterna undersökte genom recensioner vad som fanns i det totala filmutbudet på marknaden. För att få information om nya filmer använde de sig av informationskällor som kollegor, *BTJ-häftet* samt diverse dagstidningar och tidskrifter. *BTJ-häftet* användes även av de bibliotekarier som inte köpte film därifrån. När information om en specifik film eftersöktes var Internet en ofta använd källa. Till bibliotekariernas egna val lades de förslag som kom från låntagarna. Dessa förslag sågs som särdeles viktiga. Flera av informanterna nämnde att de önskade att deras låntagare skulle bli aktivare och komma med fler inköpsförslag.

Efter att ha sökt efter förslag började bibliotekarierna söka efter filmerna hos de distributörer de hade tillgång till. De distributörer som användes var Distributör 2, Distributör 1, Distributör 3 och Distributör 4. Distributörerna upplevdes som bättre nu än förr, men att de fortfarande inte hade tillräckligt stort utbud för att kunna tillgodose bibliotekens behov. Undersökningen visade att flera bibliotekarier kände sig begränsade av det filmutbud som finns idag och skulle gärna önska att det fanns mer film med biblioteks- och uthyrningsrättigheter och då gärna till barn och ungdomar i åldern 12-15 år. Förutom större utbud efterfrågas kortare tid mellan utgivning och leverans till biblioteken.

De intervjuade bibliotekarierna har fått mycket lite formell utbildning inom ämnet film men de anser att de klarar sig bra ändå. En av dem hade gått en utbildning arrangerad av Regionbiblioteket medan de övriga var medvetna om att den möjligheten hade funnits, men av skäl som till exempel brist på tid hade de inte hunnit delta. De var dock positiva till att åka på liknande utbildningar om de fick möjligheten, detta då de ansåg att filmmediet var här för att stanna.

Käll- och litteraturförteckning

Tryckta och elektroniska källor

American Library Association (2009). *Video and copyright*.
<http://www.ala.org/ala/aboutala/offices/library/libraryfactsheet/alalibraryfactsheet7.cfm>
[2009-05-07]

Andersson, Maria & Nilsson, Emma (2003). *Att ha och inte ha: en studie kring bibliotekariers värderingar och urvalskriterier för spelfilm på bibliotek*. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap. (Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap, 2003:116)

Bibliotekslag: SFS 1996:1596 (1996). (Ändringar införda tom. t.o.m. SFS 2004:1261)
Stockholm: Fritzes

Bibliotekstjänst (2008). *Historik*.
<http://www.btj.se/?id=961> [2009-08-24]

Bibliotekstjänst (2008). *Om BTJ*.
<http://www.btj.se/?id=3375> [2009-09-29]

Bok og Bibliotek (2006). Bind II -1935. *Project Runeberg*.
<http://runeberg.org/bokogbib/1935/0340.html> [2009-08-24]

Cassell, Kay Ann & Futas, Elizabeth (1991). *Developing public library collections, policies, and procedures: a how-to-do-it manual for small and medium-sized public libraries*. New York: Neal-Schuman Publishers

Filmcentrum (2008). *Om filmcentrum*.
<http://riks.filmcentrum.se/om-filmcentrum> [2009-10-05]

FörlagEtt (u.å.). *Om FörlagEtt*.
<http://www.forlaget.se/om.html> [2009-08-25]

FörlagEtt (2009). *Välkommen som Premiärbibliotek*.
<http://www.forlaget.se/premiar.html> [2009-09-29]

Gronemeyer, Andrea (1999). *Film*. Oslo: Cappelen

Hellman, Salomon (2006). *Filmkanonbildning på folkbibliotek: en studie kring spelfilmsurval på svenska folkbibliotek*. Uppsala: Uppsala Universitet, Institutionen för ABM/Biblioteks- och informationsvetenskap. (Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Institutionen för ABM/Biblioteks- och informationsvetenskap, 2006:318)

Hjørland, Birger (1996). *Faglitteratur: kvalitet, vurdering og selektion*. Göteborg: VALFRID & København: Danmarks Biblioteksskole

Kulturnät Sverige (u.å.). *Bibliotek/Folkbibliotek*
<http://www.kultur.nu/Bibliotek/Bibliotek/Folkbibliotek/index.asp> [2009-09-29]

Lag om granskning och kontroll av filmer: SFS 1990:886 (2006). (Ändringar införda t.o.m. SFS 2006:1443) Stockholm: Fritzes

Lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk: SFS 1960:729 (2009). (Ändringar införda t. o. m. SFS 2009:406)

Mediejukeboxen (2007). *Om Mediejukeboxen: världens första nedladdningsstation*.
<http://www.mediejukeboxen.se/om.php> [2009-09-29]

Nationalencyklopedin (2009). NE.se: Barn
<http://ne.se/lang/barn/124088#> [2009-08-24]

Nationalencyklopedin (2009). NE.se: DVD
<http://www.ne.se/lang/dvd> [2009-10-12]

Nationalencyklopedin (2009). NE.se: DVD-spelare
<http://www.ne.se/lang/dvd> [2009-10-12]

Nationalencyklopedin (2009). NE.se: Fildelning
<http://www.ne.se/lang/fildelning> [2009-10-12]

Nationalencyklopedin (2009). NE.se: FilmCentrum
<http://www.ne.se/lang/filmcentrum#> [2009-08-24]

Nationalencyklopedin (2009). NE.se: Video
<http://www.ne.se/lang/video> [2009-09-10]

Nilsson, Sven (2003). *Kulturens nya vägar: kultur, kulturpolitik och kulturutveckling i Sverige*. Malmö: Polyvalent AB

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (1990). *Convention on the Rights of the Child: article 1*.
<http://www2.ohchr.org/english/law/crc.htm> [2009-08-24]

Rehrauer, George Dr. (1975). *The film user's handbook: a basic manual for managing library film services*. New York: R. R. Bowker Company

Repstad, Pål (1999). *Närhet och distans: kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur

Scholtz, James C. (1995). *Video acquisitions and cataloging: a handbook*. Westport, Conn.: Greenwood Press

Specialpedagogiska skolmyndigheten (2009). *Läromedel*.
<http://www.spsm.se/Laromedel/> [2009-09-03]

Statens Biografbyrå (1999). *Statens Biografbyrå: filmcensuren föds 1911*.
<http://www.statensbiografbyra.se/Infosve.htm> [2009-08-24]

Statens Biografbyrå (1999). *Statens Biografbyrå: Några viktiga förändringar under åren*.
<http://www.statensbiografbyra.se/Infosve.htm> [2009-08-24]

Statens Biografbyrå (2008-01-24). *Granskningslagen Lag (1996:853)*.
<http://www.statensbiografbyra.se/lagar.htm#Granskningslagen> [2009-08-24]

Statens Biografbyrå (1999). *Statens Biografbyrå: Lagstiftning för hemvideo*.
<http://www.statensbiografbyra.se/Infosve.htm> [2009-08-24]

Statens Biografbyrå (1999). *Statens Biografbyrå: Lag för film som visas offentligt*.
<http://www.statensbiografbyra.se/Infosve.htm> [2009-08-24]

Statistiska Centralbyrån (2005). *Kommunmängd efter kön och ålder 1 november 2004*
http://www.h.scb.se/kommunfakta/k_frame.htm [2006-01-16]

Sundell, Christel och Sundell, Weine (2004). *Film på svenska folkbibliotek? En diskursiv analys av statliga offentliga utredningar som behandlar folkbibliotekens verksamhetsmål och mediepolitik*. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap. (Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap, 2004:37)

Svensk Biblioteksforening (2008a). *Reflektioner kring bibliotekens utveckling: slutrapport från Svensk Biblioteksforenings utvecklingsråd för verksamhet och användarkrav*.
http://www.biblioteksforeningen.org/organisation/Rad_grupp/utv_rad/pdf/Slutrapport_Anvandark.pdf [2009-04-21]

Svensk Biblioteksforening (2008b). *Kompetensutveckling: en diskussion: slutrapport från Svensk Biblioteksforenings utvecklingsråd för ledning, profession och organisation*.
http://www.biblioteksforeningen.se/organisation/Rad_grupp/utv_rad/pdf/Slutrapport_ledning.pdf [2009-05-05]

Svenska Unescorådet (2006). *Unescos folkbiblioteks- och skolbiblioteksmanifest Svenska Unescorådets skriftserie 1/2006*.
http://www.unesco.se/Bazment/Alias/Files/?skriftett_sex_web [2009-05-11]

Swedish Film AB (2009). *Rättigheter*.
http://www.swedishfilm.se/info_rattigheter.asp [2009-08-24]

Swedish Film AB (2009). *Swedish Film licens*.
<http://www.swedishfilm.se/licens/> [2009-08-24]

Swedish Film AB (2009). *En licens med obegränsade rättigheter*.
<http://www.swedishfilm.se/licens/> [2009-08-24]

Sörensen, Linda & Zawila, Magdalena (1997). *Barnbibliotekariers urvalsarbete. Praktiska rutiner och hjälpmedel från 1940-talet till idag* Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap. (Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap, 1997:76)

Talja, Sanna (2001). *Music, culture, and the library: an analysis of discourses*. Lanham, Md.: Scarecrow

Ungerbäck, Cecilia Åsa Wiklund, Åsa (2006). *Hur väljs spelfilm? Urvals- och inköpsprocessen hos Bibliotekstjänst samt urvalsprocessen hos svenska folkbibliotek*, Borås/Växjö: Högskolan i Borås/Växjö universitet, Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap. (Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap, 2006:125)

Wisegeek (2009). *What is Streaming Video?*
<http://www.wisegeek.com/what-is-streaming-video.htm> [2009-10-13]

Muntliga källor

Intervjuer gjorda 5-28 april 2005:

Adam på Bibliotek A

Beatrice på Bibliotek B

Cecilia på Bibliotek C

Doris på Bibliotek D

Eva på Bibliotek E

Frida och Fanny på Bibliotek F

Bilaga 1: Brev till biblioteken

Hej,

Vi heter Emelie och Anna och läser sista terminen på BHS (Biblioteks- och informationsvetenskap) på Högskolan i Borås. Vi håller just nu på och skriver en magisteruppsats i ämnet barn- och ungdomsfilm på bibliotek. Denna uppsats kommer att behandla bibliotekariers arbete med att köpa in film till barn- och ungdomsavdelningar. Vi kommer bland annat att beröra frågor som hjälpmedel vid inköp, kvalitet och hur bibliotekarierna upplever sin egen kunskap beträffande film.

Vi bedriver ett visst samarbete med företaget Filmdata AB i Borås som säljer film för uthyrning i butiker. Filmdata planerar att utvidga sin försäljning och vill nu även vända sig till bibliotek. De är därför intresserade av att lära sig lite mer om bibliotekens inköpsrutiner. Allt material vi får in kommer att behandlas konfidentiellt, dvs. inga personer eller bibliotek kommer att nämnas vid deras riktiga namn i vår uppsats.

Orsaken till att vi nu vänder oss till Er är för att höra om Ni kan tänka Er att bli intervjuade om Ert arbete med film. Den vi i första hand är intresserad av att komma i kontakt med är den person som ansvarar för inköp av barn- och ungdomsfilm på Ert bibliotek. Vi kommer att höra av oss under vecka 11 och det vore därför bra om Ni kunde mejla oss namn och kontaktinformation till den person vi eventuellt skulle kunna intervjua.

Vid eventuella frågor kan vi nås via e-post på XXXXXXXX@utb.hb.se eller per telefon 070-XX XX XXX.

Vår handledare heter Mats Sjölin och går att nå på mats.sjolin@hb.se eller 033-XXX XX XX

Tack på förhand,
/Emelie Plath och Anna Åstrand

Bilaga 2: Intervjufrågor

Förfråga

- Vad tror du påverkar dig mest när ni ska köpa in film?

Inköspolicy

- Har ni någon inköspolicy för film?
- Har ni några regler för inköp av film?
- Vad gäller dessa?
- Är det ett formellt dokument eller är det ett mer gemensamt förhållningssätt?
- Hur utarbetades detta?
- Om ni inte har något sådant, hur tycker ni att det fungerar utan?

Inköp och urval

- Hur många är ni som är ansvariga för filminköpen? (Brukar du ta hjälp av dina kollegor?)
- Händer det någon gång att ni köper in film som ni vet att låntagarna vill ha, men som ni inte tycker om?
- Hur stort inflytande har låntagarna på inköpen?
- Vilka olika genrer av barn- och ungdomsfilm köper ni in?
- Vad väljs bort?
- Hur många filmer köper ni i genomsnitt in per år?
- Hur stor roll spelar priset på barn- och ungdomsfilm?
- Var beställer ni er film från?
- Vad tycker ni om de olika filmdistributörerna?

Tillgång

- Är ni uppboundna av avtal eller kan ni köpa film varifrån ni vill?
- Varifrån köper ni film och vad tycker ni om dessa återförsäljare?
- Är det något ni skulle vilja ändra på eller komplettera med och i så fall vad?

Bestånd & målsättning

- När började ni köpa in film?
- Vad var det som gjorde att ni började köpa in film?
- Vilken är er huvudsakliga målgrupp åldersmässigt?
- Vad är ert mål med beståndsutvecklingen?
- Är det något särskilt ni vill komplettera med?
- Hur tar ni hänsyn till det befintliga beståndet när ni ska köpa in film? (ex. bokserier)
- Hur stor hänsyn får ni ta till filialerna och deras bestånd?
- Vad vill folk helst ha DVD eller VHS?
- Väljer ni att köpa in en film på DVD om ni redan har den på VHS?

Samhället

- Hur ser samhället ut rent demografiskt där ni har ert bibliotek?
- Hur tar ni hänsyn till detta när ni ska köpa in film?
- På vilka olika språk har ni barn- och ungdomsfilm?

- Vad tycker ni om videobutikerna i ert samhälle? Ser ni er som konkurrenter eller mer som ett komplement?

Användare och inflytande

- Uppskatta hur mycket av inköpsförslagen som kommer från användare. (barn/vuxna?)
- Vad brukar användarna efterfråga? (barn/vuxna?)
- Vem är det som ger inköpsförslag? (barn/vuxna?)
- Händer det att föräldrar har synpunkter på filmutbudet? I så fall vad då?
- Köper ni in film som filmmässigt är av tveksam karaktär om användarna efterfrågar den?

Recensioner

- Använder ni er av BTJ's sambindningslistor och vad tycker ni i så fall om dem?
- Tycker ni att ni behöver komplettera på andra sätt för att få mer information? Hur gör ni i så fall det?
- Brukar ni följa tv-program om film, till exempel *Filmkrönikan*? (har inslag om DVD-släpp)
- Köper ni in filmer som rekommenderas där?
- Läser du recensioner om barn- och ungdomsfilm? Var?

Utbildning

- Har ni fått någon utbildning som varit relaterad till film? Vad gick den ut på?
- Om inte, skulle ni vilja ha utbildning inom film?

Filmfestivaler & filmgalor

- Tar ni hänsyn till filmfestivaler och filmgalor när ni ska göra inköp? I så fall hur?
- Är det några särskilda som ni brukar följa? Vilka?

Bra film?

- Vad är en bra film?
- Om ni vet att en film fått bra kritik, och ni själva aldrig sett den, köper ni då in den?
- Varför ska ett bibliotek egentligen ha film för barn och ungdomar?
- Hur tror du att filmverksamheten på bibliotek kommer att se ut i framtiden?

Tack för er medverkan,